

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Johan Králík

**Právnická osoba jako člen statutárního orgánu
kapitálové společnosti**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Lucie Josková, Ph.D., LL.M.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 21. 1. 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 134.366 znaků včetně mezer.

V Praze dne 21. 1. 2024

Johan Králík

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat mé vedoucí práce JUDr. Lucii Joskové Ph.D., LL.M. za vlídný přístup při vypracovávání mé diplomové práce a také za všechny cenné, trefné a podnětné rady, které mi poskytla. Současně bych chtěl poděkovat mé manželce a mé rodině za podporu nejen během psaní této diplomové práce, ale během celých mých studií.

Obsah

Úvod.....	1
1 Vymezení základních pojmů.....	4
1.1 Právnícká osoba.....	4
1.2 Zástupce.....	5
2 Zástupce jako zaměstnanec.....	8
2.1 Právý souběh u prokuristy.....	9
2.2 Nadřízenost právnícké osoby a její pokyny.....	12
2.3 Přímá odpovědnost zástupce v pracovněprávním vztahu.....	16
2.3.1 <i>Lex specialis derogat legi generali</i>	18
2.3.2 Autonomie zástupce.....	19
2.3.3 Silná ochrana zaměstnance a odpovědnost zaměstnavatele.....	21
2.3.4 Vypořádání nahrazené újmy mezi zástupcem a právníckou osobou.....	24
2.3.5 Dílčí shrnutí.....	26
2.4 Právý souběh v rámci koncernu.....	27
2.5 Shrnutí a úvahy <i>de lege ferenda</i>	28
3 Přezkum vzniku a zániku zmocnění zástupce.....	31
3.1 Neplatnost vzniku a zániku zmocnění zástupce.....	33
3.1.1 Vznik a zánik zmocnění zástupce jako právní jednání podle obsahu.....	33
3.1.2 Vznik a zánik zmocnění zástupce jako vyslání v materiálním smyslu.....	38
3.2 Odvolání právnícké osoby.....	42
3.2.1 Zneužití hlasovacího práva.....	45
3.2.2 Újma celku.....	46
3.3 Shrnutí a úvahy <i>de lege ferenda</i>	49
Závěr.....	54
Seznam použitých zkratk.....	58
Seznam použitých zdrojů.....	59
Abstrakt.....	64
Abstract.....	65

Úvod

Možnost právnické osoby být členem statutárního orgánu kapitálové společnosti¹ do našeho právního řádu přinesla až rekodifikace soukromého práva v roce 2014. Asi jako každý nový institut, i tento již od počátku vyvolával řadu praktických i teoretických otázek. Nejkomplexněji se k nim vyjádřili Dědič a Lasák v jejich dvoudílné stati pro časopis Obchodněprávní revue.² Nyní, po deseti letech od rekodifikace, byly některé sporné aspekty tohoto institutu již vyřešeny, a to zejména díky zákonu č. 33/2020 Sb., který významným způsobem novelizoval zákon o obchodních korporacích. Přesto existuje řada otázek, kde je konečné řešení stále nejisté. Na dvě takové otázky se zaměřuje tato práce.

Než se však dostanu k jejich představení, považuji za vhodné odůvodnit výběr samotného tématu. Konkrétně, proč jsem se zaměřil výhradě na členství ve statutárním orgánu a současně jen ve vztahu ke kapitálovým společnostem. Zúžení posuzovaných orgánů jsem zvolil zejména proto, že obzvláště v první zkoumané otázce je řada specifik, která se vztahují výlučně na výkonný orgán. Považoval jsem přitom za vhodnější blíže se zabývat členstvím ve statutárním orgánu, z čehož lze následně dovozovat obdobné závěry i pro členství v dalších volených orgánech, než se zaměřit na členství ve všech volených orgánech obecně a vynechat posouzení některých specifik, byť jen k některému z nich. Zaměření na kapitálové společnosti pak odráží existenci rozdílné právní úpravy pro kapitálové společnosti a družstva a pro osobní společnosti, respektive všechny ostatní právnické osoby. Vynechání družstev z mé práce pak reaguje na skutečnost, že tato mají oproti kapitálovým společnostem celou řadu specifik, které by bylo potřeba zohlednit. Zabývat se těmito specifiky nedovoluje předpokládaný rozsah práce. Kdyby shora popsané zúžení nebylo provedeno, utrpěla by tím kvalita samotné práce, neboť by se musela držet více na povrchu.

¹ Pojednávám-li o tomto institutu dále v této práci, používám označení „právnická osoba“, případně, pokud to vyžadují okolnosti, používám označení „právnická osoba – člen statutárního orgánu“.

² DĚDIČ, J., LASÁK, J. Právnická osoba jako člen orgánu obchodní korporace – vybrané otázky (1. část). Obchodněprávní revue, 2013, č. 11-12, s. 305 a násl. a DĚDIČ, J., LASÁK, J. Právnická osoba jako člen orgánu obchodní korporace – vybrané otázky (2. část). Obchodněprávní revue, 2014, č. 1, s. 1 a násl.

Výběr samotných výzkumných otázek byl pak motivován dvěma hlavními faktory. V první řadě měly reflektovat potřeby praktického života. V druhé řadě pak měly pojednávat o problematice, které odborná veřejnost nevěnuje náležitou pozornost. Úvahy nad praktičností vedly směrem k podnikatelským seskupením. Povaha analyzovaného institutu totiž může těmto seskupením zajistit efektivní a právem aprobevanou možnost, jak zasahovat do činnosti ovládaných společností. Zohlednit druhý faktor ve zvoleném rámci nebylo nijak obtížné, neboť v tomto ohledu se právní doktrína souvisejících otázek dotýká spíše okrajově.

Jako první výzkumnou otázku jsem proto zvolil následující: „Je možné, aby zástupce právnické osoby, která je členem statutárního orgánu, vykonával svou činnost v pracovněprávním vztahu?“ Právnická osoba má ze zákona povinnost se v orgánu nechat zastoupit jedinou fyzickou osobou³, zároveň společně a nerozdílně odpovídá za újmu, kterou takový zástupce kapitálové společnosti způsobí. Díky těmto povinnostem je proto žádoucí, aby právnická osoba měla zachovanou úzkou kontrolu nad činností zástupce, kterou v našem právním řádu umožňuje právě pracovněprávní vztah.

Druhou výzkumnou otázku jsem zvolil následující: „Jaké existují možnosti přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce právnické osoby – člena statutárního orgánu při narušení zájmů zastoupené kapitálové společnosti, pokud je právnická osoba současně ovládaná většinovým společníkem této kapitálové společnosti?“ Tato otázka reflektuje skutečnost, že právnická osoba může libovolně měnit svého zástupce,⁴ který má poměrně širokou působnost. V případech, kdy pak právnická osoba bude mít dlouhé či neomezené funkční období a současně bude ovládanou osobou většinového společníka, tento získá oprávnění dosazovat konečně jednající osobu za kapitálovou společnost bez nutnosti náležité diskuse s ostatními společníky. Je proto vhodné analyzovat možnosti, jakým způsobem mohou ostatní společníci, případně jiné dotčené osoby, alespoň dohlížet, aby vznik a zánik zmocnění proběhl řádně.

³ Pojednávám-li o zástupci právnické osoby dále v této práci, používám označení „zástupce“, případně, pokud to vyžadují okolnosti, používám označení „fyzická osoba – zástupce“.

⁴ Shodně JOSKOVÁ *in* ŠTENGLOVÁ, I., DĚDIČ, J., LASÁK, J., PIHERA, V., LÁLA, D., JOSKOVÁ, L. *Akciové společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 406 nebo DĚDIČ, LASÁK, 2013, s. 308.

Samotná práce je členěna na tři kapitoly a ty pak na jednotlivé podkapitoly. Podkapitoly jsou dále členěny na body dle potřeby. Cílem první kapitoly je vymezit dva stěžejní pojmy, jež jsou jádrem celé diplomové práce, a sice pojem právnické osoby – člena statutárního orgánu a fyzické osoby – zástupce. Tato kapitola má spíše popisný charakter a snažím se ji ponechat ve stručné a věcné rovině, aby nebyl ubírán prostor analýze zkoumaných otázek.

Druhá kapitola se již snaží zodpovědět první zkoumanou otázku. Patřičnou pozornost věnuji možnosti pravého souběhu⁵ u prokuristy a člena statutárního orgánu, neboť se jedná o instituty, jež mají s fyzickou osobou – zástupcem řadu společných znaků. Především u člena statutárního orgánu se otázka možnosti pravého souběhu stala nadmíru diskutovanou. Nemalá pozornost je věnována i problematice přímé odpovědnosti zaměstnance vůči třetím osobám, neboť zástupce ze zákona odpovídá přímo kapitálové společnosti. Krátká pozornost je s ohledem na materiální podobnost věnována i judikaturnímu přístupu k možnosti členství zaměstnance mateřské společnosti ve volených orgánech dceřiných společností. Kapitola je zakončena shrnutím dílčích závěrů a úvahou *de lege ferenda*.

Třetí kapitola se nakonec věnuje druhé položené otázce. V první řadě zkoumá možnost dovolat se neplatnosti vzniku a zániku zmocnění zástupce, a to především z pohledu těchto právních jednání jako rozhodnutí, která se svou povahou blíží vyslání člena statutárního orgánu. Kapitola se dále blíže věnuje i možnosti menšinových společníků dosáhnout odvolání právnické osoby z důvodu vadného vzniku nebo zániku zmocnění zástupce, jakožto nepřímé možnosti přezkumu. Závěrem kapitola opět vyhodnocuje dílčí závěry a zamýšlí se nad možnostmi *de lege ferenda*.

⁵ Pravým souběhem se obecně rozumí situace, kdy osoba vykonává funkci člena statutárního orgánu na základě smlouvy o výkonu funkce dle § 59 a násl. ZOK a současně se rozhodne činnost spadající do působnosti člena statutárního orgánu vykonávat v pracovněprávním vztahu (srov. JOSKOVÁ *in* ŠTENGLOVÁ, DĚDIČ, LASÁK, PIHERA, LÁLA, JOSKOVÁ, 2023, s. 431-432). V této diplomové práci se pravým souběhem dále rozumí i situace, kdy má svou činnost v pracovněprávním vztahu vykonávat prokurista nebo fyzická osoba – zástupce.

1 Vymezení základních pojmů

Institut právnické osoby – člena statutárního orgánu je upraven v § 46a ZOK. Ten pojednává o právnické osobě, která je členem voleného orgánu kapitálové společnosti nebo družstva obecně, načež v některých případech stanoví pravidla pro všechny obchodní korporace. Zbylé obchodní korporace se však primárně řídí obecnou úpravou v § 154 OZ.

Člen statutárního orgánu, o němž pojednává tato práce, představuje pouhou výšeč ze všech možných funkcí, na které se § 46a ZOK vztahuje. Ve smyslu legislativní zkratky v § 46 odst. 1 ZOK se členem voleného orgánu rozumí každá osoba, je-li členem orgánu, do kterého je volena, jmenována či jinak povolávána. V úvahu tak, kromě členství ve statutárním orgánu, přichází především členství v kontrolních či fakultativních orgánech. Tím, že úprava vychází ze stejného základu, je zřejmé, že zúžené zaměření této práce nebrání tomu, aby zde obhájené závěry bylo možné obdobně aplikovat i na členství v těchto dalších funkcích, pokud samozřejmě nebudou pojednávat právě o specifikách členství ve statutárním orgánu.

Kapitálovou společností se ve smyslu legislativní zkratky v § 1 odst. 2 ZOK rozumí společnost s ručením omezeným a akciová společnost. V tomto kontextu je ovšem vhodné upozornit, že zvláštní zákony mohou v některých případech členství právnické osoby ve statutárním orgánu některých kapitálových společností výslovně vyloučit, příkladem je § 8 odst. 9 zákona o bankách⁶.

Co si představit pod pojmem právnická osoba – člen statutárního orgánu blíže specifikuje podkapitola 1.1. Právnická osoba přitom musí být v orgánu obligatorně zastoupena jedinou fyzickou osobou – zástupcem, o čemž blíže pojednává podkapitola 1.2. V jednotlivých podkapitolách jsou dále ve stručnosti popsány i vzájemné právní vztahy mezi kapitálovou společností, právnickou osobou a zástupcem.

1.1 Právnická osoba

Institut právnické osoby – člena statutárního orgánu byl u nás zakotven při rekonstrukci soukromého práva s účinností od 1. 1. 2014. Ve vztahu ke kapitálovým společnostem byl původně upraven v obecné právní úpravě v § 154 OZ s některými odchylkami v § 46 ZOK

⁶ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

pro všechny obchodní korporace. Do dnešní podoby se dostal především zákonem č. 33/2020 Sb. s účinností od 1. 1. 2021. Ten zavedl svébytnou speciální úpravu vztahující se výlučně na kapitálové společnosti a družstva eliminující některé sporné aspekty tohoto institutu. Poslední změna nastala s účinností od 1. 7. 2023 zákonem č. 416/2022 Sb. Nejednalo se ovšem o změnu obsahovou, nýbrž pouze systematickou, kdy úprava institutu obsažena v § 46 ZOK byla vyčleněna do samostatného ustanovení § 46a ZOK.

Zákon blíže nedefinuje požadavky na právní formu právnické osoby, což znamená, že se může jednat o právnickou osobu jak veřejného, tak soukromého práva, jak o tuzemskou, tak zahraniční, není dokonce důvod, proč by jí nemohl být územní samosprávný celek či Česká republika.⁷

Ačkoliv je právnická osoba ve statutárním orgánu zastoupena fyzickou osobou, je to stále ona, kdo je členem statutárního orgánu kapitálové společnosti. Úprava vzájemných práv a povinností mezi právnickou osobou a kapitálovou společností je proto totožná jako se členem statutárního orgánu, který je fyzickou osobou. Výjimku samozřejmě tvoří zvláštní ustanovení reagující na specifika právnické osoby, jakými je třeba § 46a odst. 2 ZOK ukotvující její solidární odpovědnost se zástupcem za újmu způsobenou kapitálové společností nebo zvláštní úprava zániku funkce v případě nezmocnění a nezapsání zástupce do obchodního rejstříku dle § 46a odst. 5 a 6 ZOK. Vzájemný vztah mezi právnickou osobou a kapitálovou společností se tedy řídí následujícími hierarchicky uspořádanými prameny: i) kogentními ustanoveními v zákoně o obchodních korporacích; ii) kogentními ustanoveními v občanském zákoníku; iii) smlouvou o výkonu funkce dle § 59 ZOK; iv) dispozitivními ustanoveními zákona o obchodních korporacích; a v) ustanoveními občanského zákoníku o příkazu.⁸

1.2 Zástupce

Pojem fyzické osoby – zástupce sice existoval již od roku 2014, avšak až zákonem č. 33/2020 Sb. bylo reagováno na jeho nejflagrantnější sporné aspekty v obecné právní úpravě, i když jen ve vztahu ke kapitálovým společnostem a družstvu. Zákon č. 33/2020 ve vztahu

⁷ LASÁK *in* LAVICKÝ P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 až 654). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 575 nebo DĚDIČ, LASÁK, 2013, s. 305.

⁸ LASÁK *in* LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 439.

k těmto obchodním korporacím postavil na jisto, že právnická osoba může mít jen jednoho zástupce a současně zamezila možnosti tzv. řetězení právnických osob⁹.

Z osobních požadavků zákon na zástupce klade pouze, aby byl fyzickou osobou a splňoval požadavky na výkon funkce, konkrétně plnou svéprávnost a absenci překážek výkonu funkce.¹⁰ Samotné překážky jsou pak vyjmenované v § 46 odst. 1 ZOK, přičemž se ve stručnosti jedná o: i) rozhodnutí orgánu veřejné moci (ať již vnitrostátního, tak zahraničního) o zákazu výkonu funkce; ii) pravomocné odsouzení za trestné činy vyjmenované v § 46 odst. 1 písm. c) ZOK; nebo iii) trvající konkurz.

Pro pochopení institutu zástupce je potom naprosto klíčové vymezit rozsah jeho působnosti. Ustanovení § 46a odst. 1 ZOK stanoví, že zástupce zastupuje právnickou osobu ve statutárním orgánu kapitálové společnosti. Zástupce je tedy prodlouženou rukou právnické osoby, který jako jediný může při výkonu funkce právnickou osobou za tuto fakticky právně jednat. Můžeme tedy říct, že zástupce získá plnou působnost člena statutárního orgánu v kapitálové společnosti s touto výjimkou, že je podřízen právnické osobě.

Vnitřní vztah mezi zástupcem a právnickou osobou, jak implikuje jazykové vyjádření § 46a odst. 1 ZOK, je založen na smluvní bázi.¹¹ Pro zmocnění zástupce je tedy nutné uzavření

⁹ Jedná se o situaci v obecné právní úpravě, kdy právnická osoba jako člen statutárního orgánu nezmocní fyzickou osobu, aby ji v orgánu zastupovala, a proto nastane zákonem předvídaná situace, kdy se jejím zástupcem stane člen jejího statutárního orgánu. Pokud je ovšem takovým členem statutárního orgánu jiná právnická osoba, a pokud ani ona nezmocní fyzickou osobu jako svého zástupce a současně je členem jejího statutárního orgánu další právnická osoba, vzniká řetězení právnických osob. Taková situace může skončit i tak, že se původní právnická osoba stane svým vlastním zástupcem (LASÁK *in* LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., 2021, s. 329).

¹⁰ JOSKOVÁ *in* ŠTENGLOVÁ, DĚDIČ, LASÁK, PIHERA, LÁLA, JOSKOVÁ, 2023, s. 401.

¹¹ V tomto ohledu může být sporné, za jakých podmínek se může stát zástupcem člen statutárního orgánu právnické osoby. Tomu sice dle § 164 odst. 1 OZ náleží právo zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech, nicméně § 46a odst. 1 ZOK představuje požadavek zákonodárce, aby zástupcem právnické osoby byl výlučně smluvní zmocněnec. Samotnou činnost zástupce je tedy možné vnímat jako vyjmutí z působnosti statutárního orgánu, byť zmocnění zástupce do jeho působnosti stále náleží. Tímto prizmatem proto člen statutárního orgánu sice může být zmocněn jako zástupce, nicméně samotnou činnost zástupce již nebude vykonávat v rámci své působnosti člena statutárního orgánu. Je proto otázkou, zda takovým zmocněním a jeho přijetím nedochází ke vzniku nové smlouvy

smlouvy o zastoupení s právnickou osobou a udělení plné moci.¹² Podoba vnitřního vztahu mezi zástupcem a právnickou osobou není v zákoně blíže řešena, nicméně v základu se bude vycházet z příkazu.¹³ Vznik zmocnění je nezávislý na zápisu zástupce do obchodního rejstříku, takový zápis je tedy deklaratorní.¹⁴

Naproti tomu vztah zástupce a kapitálové společnosti je upraven přímo v zákoně. Na zástupce se dle § 46a odst. 3 ZOK vztahují pravidla ohledně střetu zájmu, nepřipustnosti konkurenčního jednání a povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, včetně důsledků porušení této povinnosti. Zástupce je současně dle § 46a odst. 2 zavázán k náhradě jím způsobené újmy kapitálové společnosti společně a nerozdílně s právnickou osobou. A dále se na něj v souladu s § 69 odst. 1 ZOK obdobně uplatní i zvláštní povinnosti člena statutárního orgánu při úpadku obchodní korporace dle § 66 ZOK.

mezi právnickou osobou a členem statutárního orgánu – zástupcem, a tedy zda by zmocnění člena statutárního orgánu právnické osoby jako zástupce nemělo podléhat pravidlům o střetu zájmu.

¹² LASÁK *in* LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., 2021, s. 330.

¹³ Např. JOSKOVÁ *in* ŠTENGLOVÁ, DĚDIČ, LASÁK, PIHERA, LÁLA, JOSKOVÁ, 2023, s. 406. nebo ČECH, P., ŠUK, P. Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní). Praha: Ivana Hexnerová – BOVA POLYGON, 2016, s. 117.

¹⁴ LASÁK *in* LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., 2021, s. 339.

2 Zástupce jako zaměstnanec

Vnitřní vztah mezi právnickou osobou a zástupcem se řídí smlouvou. Je však sporné, zda takovou smlouvou může být pracovní smlouva¹⁵. Doktrínou je tato otázka řešena jen velmi stručně. V komentářové literatuře se spornost pravého souběhu u zástupce blíže neřeší, jen Lasák¹⁶ velmi stručně bez bližšího odůvodnění konstatuje, že pakliže je zástupce zaměstnancem, odpovídá obchodní korporaci neomezeně. Ostatní komentářová literatura, ať už v kontextu ustanovení § 154 OZ, nebo v kontextu § 46 (dnes § 46a) ZOK, ji nikterak neřeší, a pokud mluví o zmocnění, hovoří vždy, ať už přímo nebo nepřímo, pouze obecně o nutnosti smluvního zástupce.¹⁷

V další odborné literatuře se k této otázce ve stručnosti vyjadřují Dědič a Lasák¹⁸, kteří opět samotnou spornost pravého souběhu zástupce neřeší a toliko podotýkají, že zástupce v pracovněprávním vztahu pozbyde ochranu poskytnutou mu pracovněprávními předpisy. Naproti tomu spornost pravého souběhu zástupce připouští Josková¹⁹ a především Čech a Šuk²⁰, ti se ve své společné publikaci k této problematice z celé odborné veřejnosti vyjádřili nejpodrobněji. Šuk se staví proti možnosti pravého souběhu zástupce, problém vidí především v omezené odpovědnosti zaměstnance dle zákoníku práce, která je s neomezenou odpovědností zástupce dle jeho názoru neslučitelná.²¹ Čech naopak s rekodifikací soukromého práva dovozuje ve vztahu k § 2914 OZ neomezenou odpovědnost zaměstnance vůči třetím osobám,²² tudíž tuto možnost připouští a namítá, že opačný přístup může právnickou osobu nutit k výkonu nelegální

¹⁵ Pracovní smlouvou v této kapitole rozumím i dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr či jiné právní jednání vedoucí ke vzniku pracovněprávního vztahu.

¹⁶ LASÁK *in* LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., 2021, s. 330 a bez bližšího odůvodnění LASÁK *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 577.

¹⁷ Srov. ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek. I. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 478 nebo JANŮ *in* PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 226.

¹⁸ DĚDIČ, LASÁK, 2014, s. 3.

¹⁹ JOSKOVÁ *in* ŠTENGLOVÁ, DĚDIČ, LASÁK, PIHERA, LÁLA, JOSKOVÁ, 2023, s. 406.

²⁰ ČECH, ŠUK, 2016, s. 116-117.

²¹ Tamtéž.

²² Blíže viz ČECH, P., FLÍDR, J. Odpovídá zaměstnanec třetí osobě za škodu, kterou jí způsobí při plnění pracovních úkolů? Rekodifikace & praxe, 2015, č. 3, s. 15 a násl.

práce.²³ Nutno však konstatovat, že názor k přímé odpovědnosti zaměstnance vůči třetím osobám, ze kterého vychází Čech, byl ve vztahu k § 2914 OZ odmítnut Nejvyšším soudem ČR.^{24,25}

Dle shora popsaného je patrné, že pro zodpovězení první výzkumné otázky bude zapotřebí blíže posoudit slučitelnost neomezené odpovědnosti zástupce a omezené odpovědnosti zaměstnance. Odpovědnost zaměstnavatele je totiž pojmovým znakem závislé práce dle § 2 odst. 2 ZP. Nejedná se ovšem o jedinou dílčí problematiku, kterou je potřeba blíže analyzovat. Rozsah povinností svěřených zástupci totiž vzbuzuje pochyby, zda je jeho činnost souladná i s dalšími pojmovými znaky závislé práce dle § 2 odst. 1 ZP, konkrétně s výkonem práce ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance ve spojení s povinností vykonávat ji podle pokynů zaměstnavatele. Je navíc důležité zohlednit i skutečnost, že ve vztahu ke dvěma podobným institutům, kterými jsou člen statutárního orgánu a prokura, je rozhodovací praxí soudů zákaz pravého souběhu dovozován.

2.1 Právý souběh u prokuristy

Zástupce je fyzickou osobou, jež je smluvním zástupcem právnické osoby s širokým rozsahem zástupčího oprávnění stanoveným zákonem. Oproti obecné úpravě smluvního zastoupení v § 441 a násl. OZ má navíc upraveny i další práva a povinnosti ve zvláštní úpravě. To je výčet jen některých podobností s institutem prokury upraveném v § 450 a násl. OZ. Už na jejich základě je však nutné konstatovat, že pakliže je soudní praxí²⁶ a minoritou odborné veřejnosti²⁷ odmítán právý souběh u prokuristy, je nutné se s těmito argumenty vypořádat, aby bylo možné dovozovat možnost pravého souběhu u zástupce.

Právý souběh u prokuristy Nejvyšší soud odmítl ještě dávno před rekonstrukcí a svůj závěr postavil na následujících argumentech: i) funkce prokuristy není druhem práce ve smyslu § 34

²³ ČECH, ŠUK, 2016, s. 117.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1029/2021.

²⁵ Blíže viz podkapitulu 2.3 *Přímá odpovědnost zástupce v pracovněprávním vztahu*.

²⁶ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003.

²⁷ BARTOŠÍKOVÁ, M. Několik úvah o prokuře. *Obchodní právo*, 2000, roč. 9, č. 8, s. 10 nebo SAILER, P. *Prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích*. Praha, 2011, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. Stanislav Plíva, CSc., s. 37-38.

odst. 1 písm. a) ZP [dříve § 29 odst. 1 písm. c) ZP65]; ii) vznik a zánik prokury není upraven pracovněprávními předpisy; a iii) analogie prokury k funkci člena statutárního orgánu u níž je nemožnost pravého souběhu dovozována.²⁸

Za současné právní úpravy se Nejvyšší soud k možnosti pravého souběhu u prokuristy nevyjádřil. Ta se však obsahově nezměnila natolik, aby to ospravedlnilo tak zásadní posun. Změnilo se však jednak nazírání na pracovní právo a jednak i pohled samotného Nejvyššího soudu na aplikované argumenty. Jak je proto podrobněji popsáno dále, jsem přesvědčen, že uvedené argumenty již nelze v současnosti aplikovat a možnost pravého souběhu u prokuristy je zapotřebí v současnosti dovozovat, nebo alespoň odmítnout z jiných než výše uvedených argumentů. Přípustnost pravého souběhu u prokuristy je ostatně dnes zastávána i drtivou většinou odborné veřejnosti.²⁹

První jmenovaný argument Nejvyšší soud i sám přehodnotil. Nahlížení na prokuru jako na funkci totiž výslovně zavrhl, když se přiklonil k jejímu chápání jako obchodněprávní plné moci.³⁰ U prokuristy přitom poukázal na absenci rozhodovací a řídicí působnosti směrem dovnitř společnosti, a proto odmítl i analogickou aplikaci ke členu statutárního orgánu.³¹ Daná skutečnost přesto rozhodovací praxi, alespoň tehdy, nezměnila.³² Takový přístup však již nemůže nijak obstát, a to zejména ve světle pozdějšího rozhodnutí Nejvyššího soudu. V něm totiž výslovně připustil oprávnění člena statutárního orgánu zplnomocnit zaměstnance ve smyslu § 441 a násl. OZ v oblasti, která mu byla výslovně svěřena v tehdy platném § 164 odst. 3 OZ, tedy k zastupování při právních jednáních ve vztahu k zaměstnancům.³³ Nejvyšší soud tedy připouští možnost delegovat část působnosti člena statutárního orgánu na zaměstnance

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 21 Cdo 525/2005.

²⁹ Srov. např. TINTĚRA *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 498, LASÁK *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 1406, POKORNÁ *in* ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol., 2020, s. 997, HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, 2014, č. 9, s. 39-40 nebo OTČENÁŠKOVÁ, J. Postavení prokuristy. Překročení zástupčího oprávnění. Obchodněprávní revue, 2015, č. 1, s. 15-16.

³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009.

³¹ Tamtéž.

³² Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 5. 2010, č. j. 5 Cmo 325/2009-328, potvrzený usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4658/2010.

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2019, sp. zn. 21 Cdo 2972/2018.

na základě plné moci nad rámec jeho zástupčího oprávnění dle § 430 odst. 1 OZ, resp. § 166 odst. 1 OZ. Prokura ve své podstatě není ničím jiným, i v jejím případě dochází k delegaci části působnosti člena statutárního orgánu³⁴ na základě speciální plné moci. První popsany argument posuzovaný izolovaně proto nemůže představovat žádnou překážku v možnosti pravého souběhu u prokuristy.

I druhý argument Nejvyššího soudu je v současnosti lichý. Jeho tehdejší přístup patrně odrážel jeden ze základních rysů zákoníku práce 1965, a sice izolaci pracovního práva od jiných právních odvětví, tedy i od občanského práva.³⁵ Dané však nelze říct s jistotou, Nejvyšší soud tento závěr totiž blíže neodůvodňuje. Dnes každopádně nelze aplikovat, jelikož se zákoník práce v současné podobě vydal jiným směrem, v souladu s § 4 ZP se totiž na pracovněprávní vztahy subsidiárně aplikuje občanský zákoník, v jehož obecných ustanoveních je mimo jiné i prokura.

Třetí aplikovaný argument úzce souvisí s oběma výše uvedenými a současně je i zastřešuje, neboť je jejich inspirací. Již k prvnímu popsanému argumentu poukazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým výslovně odmítá analogii ke členu statutárního orgánu, čímž celý tento argument padá.³⁶ V tomto ohledu je ovšem ještě nutné upozornit na náleznost I. ÚS 190/15, kterým bylo překonáno tehdejší pojetí obecných soudů pravého souběhu u člena statutárního orgánu. Ačkoliv Nejvyšší soud nakonec obhájil svůj odmítající přístup, jím zvolená argumentace se opírala o jiný argument než ty původní, a sice o absenci vztahu nadřízenosti a podřízenosti u člena statutárního orgánu.³⁷ Tento argument je ovšem u prokuristy neaplikovatelný, neboť je podřízen podnikateli, který mu prokuru udělil.

Diplomant Sailer³⁸ nad rámec výše popsané argumentace Nejvyššího soudu proti pravému souběhu u prokuristy doplňuje, že pracovněprávní vztah není pro činnost prokuristy vhodný z důvodu, že: i) prokura svým obsahem odpovídá spíše závazku obstaravatelského typu; ii) prokurista má širší rozsah činností než zaměstnanec; a iii) omezená odpovědnost zaměstnance

³⁴ Působnost prokuristy je plně obsažena v působnosti člena statutárního orgánu (srov. § 164 odst. 1 OZ nebo usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 8. 2019, sp. zn. 14 Cmo 200/2019).

³⁵ ŠTANGOVÁ *in* BĚLINA., M., PICHRT, J. a kol. Pracovní právo. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 25.

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009.

³⁷ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. 27 Cdo 4482/2018-II.

³⁸ SAILER, 2011, s. 37-38.

je pro podnikatele nevýhodná. S ohledem na zásadu autonomie vůle se domnívám, že nelze na první a třetí argument nahlížet jinak než jako na doporučení, neboť zákon výslovně nezakazuje, aby vnitřní vztah prokuristy byl pracovněprávním a současně omezená odpovědnost zaměstnance, jak i diplomant sám naznačuje, znamená toliko nevýhodnost pro podnikatele, nikoliv nemožnost. Uplatnění druhého argumentu bylo nakonec vyloučeno již výše, neboť prokura představuje pouze zástupčí oprávnění nad rámec zákonného zástupčího oprávnění zaměstnance, které je zaměstnavatel na zaměstnance oprávněn delegovat.

Jak je vidno, veškeré argumenty aplikované v neprospěch pravého souběhu u prokuristy, jsou v současnosti již nepoužitelné.³⁹ Z toho důvodu nelze ani z výše uvedených rozhodnutí soudů odmítající pravý souběh u prokuristy dovozovat jakékoliv závěry odmítající pravý souběh u fyzické osoby – zástupce.

2.2 Nadřízenost právnické osoby a její pokyny

Zástupce má stejnou působnost jako člen statutárního orgánu, s tím rozdílem, že je ve vztahu podřízenosti k právnické osobě. Důležitost této skutečnosti se dostává do popředí při zohlednění judikatury vztahující se k pravému souběhu u člena statutárního orgánu. Ta jej totiž v současnosti odmítá, a to z důvodu absence vztahu nadřízenosti a podřízenosti mezi členem statutárního orgánu a obchodní korporací.⁴⁰

Ačkoliv úkolem této práce není hodnotit pravý souběh u člena statutárního orgánu, považuji za nutné na úvod přesto ve stručnosti přiblížit vývoj na jeho nahlížení. Již od první poloviny 90. let byl pravý souběh Nejvyšším soudem odmítán, a to z důvodů popsaných už u prokury, neboť se na ni tyto závěry použily analogicky. Konkrétně tedy spočívaly ve skutečnosti, že: i) funkce člena statutárního orgánu není druhem práce ve smyslu § 34 odst. 1 písm. a) ZP [dříve § 29 odst. 1 písm. c) ZP65]; a ii) vznik a zánik funkce člena statutárního orgánu se řídí obsahem

³⁹ Rozkladem shora popsaných argumentů ovšem nelze bez dalšího dovozovat možnost pravého souběhu u prokuristy, neboť stejně jako u zástupce i zde vzniká otázka, zda vztah nadřízenosti a podřízenosti mezi prokuristou a podnikatelem může nabýt kontury vztahu nadřízenosti a podřízenosti jako pojmového znaku závislé práce. Řešení této otázky však přesahuje rozsah této diplomové práce, proto ji není věnována bližší pozornost.

⁴⁰ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 4831/2017 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. 27 Cdo 4482/2018-II.

společenské smlouvy, nikoliv pracovněprávními předpisy.⁴¹ Výše popsané závěry v odborné veřejnosti již od počátku vzbuzovaly vášnivou debatu. Zatímco pohled Nejvyššího soudu byl pracovněprávní částí odborné veřejnosti spíše kvitován,⁴² obchodněprávní část odborné veřejnosti tento pohled často odsuzovala jako nereflektující sociální realitu a z pohledu soukromého práva nespátřovala dostatečně pádné argumenty, které by pravý souběh zakazovaly.⁴³ Od této diskuse jsme si mohli odpočinout pouze v letech 2012 a 2013, kdy byla možnost pravého souběhu u člena statutárního orgánu legislativně ošetřena v § 66d ObchZ. V rámci rekonstrukce však zákonodárce nakonec dané ustanovení nepřevzal a celá diskuse se proto vrátila zpět. Nakonec ustálenou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu odmítl Ústavní soud jako rozpornou se čl. 2 odst. 3 LZPS „*jenž představuje ústavní garanci svobodného jednání, autonomie vůle a smluvní svobody (srov. body 24–28 tohoto nálezu), a se zásadou priority výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady, jež vyvěrá z principu právního státu zakotveného v čl. 1 odst. 1 Ústavy (srov. body 29–30 a 32 tohoto nálezu).*“⁴⁴ Ústavní soud dále ve svém nálezu sice výslovně neakceptoval možnost pravého souběhu u člena statutárního orgánu, podotkl však, že pakliže by chtěly obecné soudy stále dovozovat zákaz takového soukromoprávního jednání, které právní předpis výslovně nezakazuje, musejí své závěry podložit dostatečně pádnými argumenty.⁴⁵ Nejvyšší soud i přesto nakonec dokázal obhájit nepřipustnost pravého souběhu u člena statutárního orgánu, a to z již zmíněného důvodu absence vztahu nadřízenosti obchodní korporace a podřízenosti takového člena,⁴⁶ načež tento pohled setrvává dodnes.

Otázkou této podkapitoly proto je, zda vztah nadřízenosti právnické osoby a podřízenosti zástupce, který vždy bude v nějaké formě existovat, může nabýt podobu, která by byla slučitelná s povahou nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance jako pojmového znaku

⁴¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 1993, sp. zn. 6 Cdo 108/92.

⁴² BĚLINA in BĚLINA, M. a kol. Zákoník práce. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 16.

⁴³ BEZOUŠKA, P., HAVEL, B. „Souběhy stále dokola – soukromoprávní pohled“. Bulletin Komory daňových poradců České republiky, 2014, č. 4, s. 43 a násl.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 190/15.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 4831/2017.

závislé práce dle § 2 odst. 1 ZP. Zástupce je totiž vázán celou řadou povinností, se kterými se v pracovním právu nesetkáme, zejména povinností jednat s péčí řádného hospodáře, důsledky porušení zákazu konkurence či pravidly pro řešení střetu zájmu. Tyto povinnosti z logiky věci rozšiřují autonomii zástupce a dávají podnět otázce, zda jimi může být vázána i osoba v pracovněprávním vztahu. Zástupce by totiž pokyny zaměstnavatele musel zkoumat nejen z hlediska jejich souladu s právními předpisy jako běžný zaměstnanec dle § 301 písm. a) ZP, nýbrž s ohledem na povinnost jednat s péčí řádného hospodáře i z dalších aspektů, například z pohledu jejich účelnosti. A současně tím, že za svou činnost sám plně odpovídá, by měl mít i větší možnost takové pokyny odmítnout, či dokonce jednat v přímém rozporu s nimi. Důsledky rozšíření povinností a oprávnění vnímají podobně i soudy. Ve vztahu k prokuristovi z důvodu povinností a oprávnění v obdobném rozsahu jako má zástupce,⁴⁷ Krajský soud v Českých Budějovicích zdůraznil, že tento nemá být pouhou „loutkou“ podnikatele, respektive statutárního orgánu.⁴⁸ Naopak ve vztahu k zaměstnanci se Nejvyšší soud při posouzení jeho přímé odpovědnosti vůči třetím osobám vyjádřil tak, že tento nemá vliv na tvorbu vůle zaměstnavatele a toliko plní jeho úkoly a pokyny.⁴⁹

Pro zodpovězení položené dílčí otázky je nejprve nutné nahlédnout do komentářové literatury. Ta nadřízenost zaměstnavatele dovozuje z jeho oprávnění jednostranně řídit a organizovat pracovní činnost zaměstnance, konkrétně udělovat pokyny či vydávat vnitřní předpisy, zatímco ve vztahu k nezávislému dodavateli podotýká, že tento musí mít podmínky výkonu své činnosti blíže vymezeny ve smlouvě.⁵⁰ Je patrné, že pro bližší zodpovězení položené dílčí otázky je zapotřebí dále analyzovat možnost udělovat pokyny zástupci, neboť se jedná o imanentní požadavek nadřízenosti zaměstnavatele a ostatně i o samostatný pojmový znak závislé práce dle § 2 odst. 1 ZP.

⁴⁷ Dále citované rozhodnutí bylo konstituováno za právní úpravy ZOK účinné do 31. 12. 2020, kdy byly na prokuristu kladeny obdobné povinnosti jako jsou v současnosti kladeny na zástupce.

⁴⁸ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 2. 2021, č. j. 63 Ad 2/2020-52.

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1029/2021.

⁵⁰ PROCHÁZKA *in* VALENTOVÁ, K., PROCHÁZKA, J., JANŠOVÁ, M., ODROBINOVÁ, V., BRŮHA, D. a kol. *Zákoník práce*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 14.

Povinnost zaměstnance plnit pokyny zaměstnavatele je konkretizovaná v § 301 písm. a) ZP. Z něj plyne, že zaměstnanec může pokyn odmítnout pouze v případě jeho rozporu s právními předpisy. Judikaturou pak bylo například dovozeno, že zaměstnanec nesmí odmítnout pokyn v situaci, kdy zastává jiný právní výklad na spornou právní otázku než zaměstnavatel.⁵¹ Obecně je také dovozováno, že zaměstnanec musí přijmout pokyn i přesto, že jej považuje za nevhodný.⁵² V popsanych situacích by přitom zástupce takové pokyny musel podrobovat povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, a ne je „slepě“ následovat. Zároveň nelze opomíjet, že předmětné ustanovení má kogentní povahu. Z komentářové literatury to sice výslovně uvádí jen Hůrka⁵³, nicméně dále Bělina⁵⁴ podotýká, že pakliže norma v pracovním právu výslovně konstatuje, že se jedná o povinnost, silně implikuje její možnou kogentnost. Tu lze navíc dovodit i ze zásady zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance dle § 1a odst. 1 písm. a) ZP, neboť uložení povinností v rozsahu, které má zástupce, lze vyhodnotit jako přenesení části odpovědnosti zaměstnavatele na zaměstnance,⁵⁵ což je i výslovně zakázáno v § 346b odst. 2 ZP. Dle § 4a odst. 1 ZP nesmí dojít k odchýlení od povinností zaměstnance v § 301 písm. a) ZP, tak aby byly vyšší, než jsou nejvýše přípustné. Pakliže by po zaměstnanci bylo vyžadováno, aby kromě souladu s právními předpisy byl nucen posuzovat pokyny svého zaměstnavatele i z pohledu péče řádného hospodáře, je přinejmenším diskutabilní, zda je takový postup souladný s pracovněprávními předpisy.

V případě zástupce je ovšem situace odlišná. Povinnosti a oprávnění, které tak významným způsobem rozšiřují jeho autonomii, neplynou z právního vztahu mezi ním a právnickou osobu, nýbrž mezi ním a kapitálovou společností. Jejich porušení tak právnická osoba nebude mít žádnou faktickou možnost sankcionovat, ledaže by takovým porušením došlo i k porušení

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4467/2007.

⁵² REJCHRTOVÁ, A. Nerespektování nadřazeného postavení zaměstnavatele a jeho zájmů vlivem iniciativy zaměstnance. *Iurium Scriptum*, 2021, č. 1, s. 18 a násl.

⁵³ HŮRKA in VYSOKAJOVÁ, M., KAHLE, B., RANDLOVÁ, N., HŮRKA, P., DOLEŽÍLEK, J. *Zákoník práce. Komentář*. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 552.

⁵⁴ BĚLINA in BĚLINA, M., DRÁPAL, L. a kol. *Zákoník práce*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 51.

⁵⁵ Přestože by byl zachován rozsah odpovědnosti zaměstnance dle ZP, přenesení rizika může spočívat v celé řadě jiných faktorů, především však ve zvýšených požadavcích na výkon práce a možných důsledcích spojených s jejich porušením, například při výpovědi pracovní smlouvy.

povinností z pracovněprávního vztahu, respektive k porušení povinností plynoucích z udělené plné moci.⁵⁶ Taková situace by mohla nastat například v případě, kdy zástupce poruší péči řádného hospodáře a současně jedná v rozporu s pokynem právnické osoby uděleném mu v souladu s § 301 písm. a) ZP. Pakliže by porušil toliko péči řádného hospodáře, nicméně by jednal v souladu s pokynem právnické osoby, právnická osoba by se žádných důsledků plynoucích z porušení jeho povinnosti vůči kapitálové společnosti domáhat nemohla. Ani v opačném případě, kdyby zástupce jednal s péčí řádného hospodáře, avšak v rozporu s uděleným pokynem právnické osoby, právnická osoba by zástupce nemohla nijak stíhat. V tomto případě zástupce sice poruší povinnost plynoucí z pracovněprávního vztahu, avšak pro zachování povinnosti, která mu vznikla v důsledku zmocnění uděleném mu jeho zaměstnavatelem. Navíc i samotná právnická osoba je vázána stejnými povinnostmi jako zástupce, tudíž její povinností je, aby pokyny rozporné s rozšířenými povinnostmi zástupce vůbec neudělovala. Zneužití takového stavu by proto představoval rozpor se zásadou *nemo turpitudinem suam allegare potest* zakotvené v § 6 odst. 2 OZ. Takovému jednání by proto nebylo možné přiznat právní ochranu. Tento postup je současně souladný i s § 4a odst. 1 ZP, neboť dochází k rozšíření práv zástupce jako zaměstnance, nikoliv k jejich zúžení. Zástupci se totiž rozšiřuje množina případů, kdy se nemusí řídit pokyny udělenými zaměstnavatelem.

Na základě shora uvedeného proto můžeme uzavřít, že rozšířené povinnosti zástupce, zejména ty v § 46a odst. 3 ZOK, nebrání tomu, aby zástupce vykonával svou činnost v souladu s pojmovým znakem závislé práce řídit se pokyny zaměstnavatele. Díky tomu ani nic již nebrání tomu, aby vztah mezi právnickou osobou a zástupcem mohl být vztahem nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance.

2.3 Přímá odpovědnost zástupce v pracovněprávním vztahu

Ačkoliv problematika zástupce v pracovněprávním vztahu bývá odbornou veřejností spíše opomíjena, samotná otázka přímé odpovědnosti zaměstnance, jejíž důležitost je zdůrazněna úvodem této kapitoly, je již od přijetí občanského zákoníku hojně diskutovanou problematikou.

⁵⁶ Tento přístup se dle odborné veřejnosti aplikuje i v případě prokury, kdy porušení povinností plynoucích z prokury také nelze zaměňovat s porušením povinností plynoucích z pracovněprávního poměru (srov. HURYCHOVÁ, 2014, s. 39-40 nebo LASÁK in LAVICKÝ a kol., 2022, s. 1406, kteří svůj závěr opírají o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 21 Cdo 525/2005).

Ustanovení § 2914 věta první OZ, které převzalo ustanovení § 420 odst. 2 OZ⁶⁴, a které upravuje odpovědnostní vztah mezi pomocníkem⁵⁷ a principálem⁵⁸, totiž do svého znění nepřevzalo větu, která výslovně vylučuje odpovědnost pomocníka. Mezi pomocníky zákon přitom řadí i zaměstnance. Ten je ovšem silně chráněn pracovní právními předpisy, jak značí i stěžejní zásada pracovních vztahů zakotvená v § 1a odst. 1 písm. a) ZP, kterou je zvláštní zákonná ochrana postavení zaměstnance. Jedním z projevů této zásady pak je limitovaná odpovědnost zaměstnance za škodu dle § 257 odst. 2 ZP.

Odborná veřejnost se následně snažila najít rovnováhu mezi přijatým zněním § 2914 věty první OZ a ochranou zaměstnance. Tato diskuse nakonec vykryštovala v celkem tři hlavní přístupy k jeho přímé odpovědnosti vůči třetím osobám, a sice: i) neodpovědnost zaměstnance ve vztahu ke třetím osobám;⁵⁹ ii) přímá odpovědnost zaměstnance ve vztahu ke třetím osobám s limitem dle § 257 odst. 2 ZP aplikovatelným i vůči těmto třetím osobám;⁶⁰ a iii) přímá odpovědnost zaměstnance ve vztahu ke třetím osobám v plném rozsahu s následným regresem vůči zaměstnavateli s přihlédnutím k limitu dle § 257 odst. 2 ZP.⁶¹

Současná rozhodovací praxe soudů se přitom přiklonila k prvnímu jmenovanému přístupu, načež své závěry opírá o dva stěžejní argumenty: i) zaměstnanec plní úkoly a pokyny zaměstnavatele, a proto se na vytváření jeho vůle nepodílí; a ii) povaha pracovních vztahů tkví v silné

⁵⁷ Jedná se o osobu, která pro jinou osobu vykonává určitou činnost ve vztahu podřízenosti na základě jejích pokynů, nejedná-li se o poddávatele (PAŠEK *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 3035).

⁵⁸ Osoba, která při své činnosti použije pomocníka (PAŠEK *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 3035).

⁵⁹ BĚLINA, M. Škoda způsobená zaměstnancem a jeho (ne)odpovědnost vůči třetím osobám. *Právní rozhledy*, 2018, č. 13-14, s. 485 a násl. nebo BEZOUŠKA *in* HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1579 (autor však svůj názor později přehodnotil viz BEZOUŠKA k § 2914 *in* BEZOUŠKA, P., HAVEL, B. *Občanský zákoník: Srovnávací komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer k 1. 3. 2021 [cit. 21. 1. 2024]. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/31/1/2>).

⁶⁰ MELZER *in* MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, s. 369-372 nebo PAŠEK *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 3036.

⁶¹ ČECH, FLÍDR, 2015, s. 15 a násl., SZTEFEK, M. Deliktní odpovědnost principálů za pomocníky: srovnávací a právně-ekonomická analýza § 2914 ObčZ. *Právní rozhledy*, 2017, č. 1, s. 6 a násl. nebo FLOREŠ, M. Výkon funkce člena orgánu dceřiné společnosti zaměstnancem mateřské společnosti. *Obchodněprávní revue*, 2019, č. 7-8, s. 190-192.

ochraně zaměstnance poskytované zákoníkem práce, jejímž projevem je odpovědnost zaměstnavatele a garance omezené odpovědnosti zaměstnance za činnost vykonávanou v rámci pracovněprávního vztahu.⁶² Tento příklon staví nemalou překážku k možnosti zástupce vykonávat svou činnost v rámci pracovněprávního vztahu. V následujících podkapitolách je proto zapotřebí blíže se vypořádat s jednotlivými argumenty současného přístupu a zhodnotit, zda je aplikovatelný i na zástupce v pracovněprávním vztahu.

2.3.1 *Lex specialis derogat legi generali*

Dříve než se začnu věnovat jednotlivým argumentům současného přístupu, je však potřeba zdůraznit, že úprava odpovědnosti zástupce se řídí speciálním ustanovením ve vztahu k § 2914 OZ. Ustanovení § 46a odst. 2 ZOK totiž upravuje povinnost solidární odpovědnosti zástupce a právnické osoby za újmu způsobenou zástupcem kapitálové společnosti. Zástupce v tomto případě vystupuje jako pomocník, právnická osoba jako principál a kapitálová společnost jako poškozený. Jedná se tedy o konkretizovanou situaci obecně upravenou v § 2914 OZ, což zdůrazňuje její specialitu.

Tato skutečnost je naprosto zásadní při zohlednění argumentů, jež vedly Nejvyšší soud ke konstituci současného pohledu na přímou odpovědnost zaměstnance. Nejvyšší soud totiž zdůraznil, že touto otázkou se zabýval toliko z důvodu, že obecná právní úprava je nejednoznačná a umožňuje dvojí výklad.⁶³ Na jednu stranu jej lze vykládat tak, že principál odpovídá za škodu způsobenou pomocníkem výlučně, na druhou stranu však umožňuje i výklad, že zakládá souběžnou odpovědnost principála vedle obecné odpovědnosti pomocníka jako škůdce.⁶⁴ Ustanovení § 46a odst. 2 ZOK však žádnou nejednoznačnost neobsahuje, z jeho obsahu je totiž nepochybné, že zástupce a právnická osoba odpovídají společně a nerozdílně vždy, bez ohledu na jejich vnitřní vztah.⁶⁵ Existence pracovněprávního vztahu mezi právnickou osobou a zástupcem není výjimkou.

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1029/2021.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Shodně DĚDIČ, LASÁK, 2014, s. 3.

Tím, že ustanovení § 46a odst. 2 ZOK upravuje náhradu újmy výlučně ke kapitálové společnosti, jakožto speciální poškozené, nenahrazuje plně obecnou právní úpravu. Spíše jej lze chápat jako zákonné zajištění náhrady újmy způsobené kapitálové společností zástupcem. Otázka přímé odpovědnosti zástupce v pracovněprávním vztahu vůči třetím osobám obecně je však stále důležitá. Dostává se do popředí při následném vypořádání nahrazené újmy mezi zástupcem a právnickou osobou. Konkrétně se projeví ve velikosti jejich vnitřních podílů na dluhu za kapitálovou společností. Zástupce totiž může odpovídat jednak z pozice osoby zajišťující tento dluh, a jednak z pozice přímého škůdce.⁶⁶ Z tohoto důvodu se obecné právní úpravě níže věnuji i navzdory existenci popsané speciální úpravy.

2.3.2 Autonomie zástupce

První představený argument současného přístupu k přímé odpovědnosti zaměstnance vůči třetím osobám poukazuje na omezenou autonomii zaměstnance. Jedná se projev rozhodujícího kritéria, který Nejvyšší soud stanovil pro samotné určení, zda pomocník dle § 2914 OZ odpovídá přímo poškozenému, či nikoliv.⁶⁷ Dané kritérium dovozuje přímou odpovědnost pomocníka podle míry jeho autonomie, respektive míry jeho závislosti na principálovi.⁶⁸ Čím vyšší autonomii pomocník má, tím spíše by měl podle obecné právní úpravy odpovídat i přímo poškozenému.

Určující role tohoto kritéria byla přitom potvrzena v navazujícím rozhodnutí. V něm Nejvyšší soud dovedl, že pokud jednatel, který je ve společnosti zaměstnán v nepravém souběhu⁶⁹, způsobí při výkonu pracovní činnosti nesouvisející s výkonem funkce škodu, není typickým zaměstnancem.⁷⁰ V takovém případě se totiž fakticky nenachází ve vztahu podřízenosti vůči této společnosti, když si práci přiděluje a kontroluje sám, a proto odpovídá v souladu s § 2914 OZ i třetím osobám.⁷¹ Bez ohledu na kontroverze,⁷² které toto rozhodnutí vyvolává, představuje

⁶⁶ Blíže viz bod 2.3.4 *Vypořádání nahrazené újmy mezi zástupcem a právnickou osobou*.

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1029/2021.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Situace, kdy člen statutárního orgánu vykonává v pracovněprávním vztahu pro společnost činnost, která je odlišná od činnosti vykonávající v rámci své funkce (JOSKOVÁ *in* ŠTENGLOVÁ, DĚDIČ, LASÁK, PIHERA, LÁLÁ, JOSKOVÁ, 2023, s. 431-432).

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2022, sp. zn. 25 Cdo 1319/2022.

⁷¹ Tamtéž.

jistou relativizaci existence pracovněprávního vztahu jako formálního hlediska pro odmítnutí přímé odpovědnosti zaměstnance dle § 2914 OZ. Lze jej proto vnímat jako příklon k formálnímu přístupu s materiálním korektivem při posuzování přímé odpovědnosti zaměstnance. Materiální korektiv přitom spočívá právě v posouzení faktické míry autonomie zaměstnance na zaměstnavateli.

Takový posun by byl s ohledem na zvolenou argumentaci Nejvyššího soudu nanejvýš žádoucí. Ten totiž v rámci zvolené a výše představené argumentace vnímá zaměstnance toliko jako „loutku“ zaměstnavatele, čímž ovšem vnímání zaměstnance značně zjednodušuje. Zaměstnanec může zastávat celou řadu pracovních pozic a v rámci každé může mít jinou míru autonomie na zaměstnavateli. Příkladem zaměstnance s poměrně vysokou mírou autonomie je vedoucí zaměstnanec, který dle § 11 ZP může sám řídit práci podřízených zaměstnanců. Navíc ti v nejvyšších vedoucích pozicích v rámci vnitřní struktury zaměstnavatele mohou být z takové vedoucí pozice i jednostranně odvoláni dle § 73 odst. 2 a 3 ZP, což jen zdůrazňuje jejich specifické postavení. U běžných zaměstnanců je totiž taková změna závazku možná s ohledem na §§ 40 a 41 ZP jen dohodou nebo v zákonem stanovených případech. Nejvyšší soud dále nezohledňuje, že vedoucí zaměstnanci, byť podléhají řídicí působnosti zaměstnavatele, mohou mít s ohledem na obsah pracovní činnosti vnitřní i vnější působnost v podobném rozsahu jako má člen statutárního orgánu.⁷³ Není totiž sporu, že obchodní vedení coby významná složka

⁷² Toto rozhodnutí poukazuje na problematické aspekty současného přístupu Nejvyššího soudu k pravému souběhu u člena statutárního orgánu. Ten je nepřipustný z důvodu absence vztahu nadřízenosti právnické osoby a podřízenosti člena statutárního orgánu, nicméně nepravý souběh u takového člena, kde ovšem popsáný problém přetrvává, Nejvyšší soud výslovně připouští (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. 27 Cdo 4482/2018-II.). V textu rozebíraného rozhodnutí přitom Nejvyšší soud přímo nepopírá, že jednatel nemůže vykonávat závislou práci v nepravém souběhu, výslovně však připouští, že v takovém případě je pracovní činnost vykonávána bez dvou pojmových znaků závislé práce, a sice bez vztahu nadřízenosti společnosti a podřízenosti jednatele a současně bez závazných pokynů zaměstnavatele. Nejvyšší soud proto momentálně udržuje situaci, kdy v jednom případě nenaplnění znaků závislé práce nevede ke vzniku pracovněprávního vztahu, zatímco v druhém sice ano, avšak s jistými odchylkami od běžného pracovněprávního vztahu. Lze proto očekávat, že současné pojetí pravého i nepravého souběhu u člena statutárního orgánu může dostat ještě dalšího vývoje.

⁷³ Štenglová podotýká, že zaměstnanci mohou mít dokonce takový rozsah autonomie, že se mohou stát faktickými členy statutárního orgánu dle § 62 ZOK (srov. ŠTENGLOVÁ *in* ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 210). Opačný postoj

vnitřní působnosti statutárního orgánu v kapitálových společnostech může být delegováno na zaměstnance, byť kontrola stále náleží statutárnímu orgánu.⁷⁴ Současně zástupčí oprávnění představující vnější působnost členů statutárního orgánu může být v případech, kdy je u členů statutárního orgánu omezena vnější působnost ve smyslu § 164 odst. 2 OZ, dokonce v některých situacích širší u zaměstnanců na základě § 430 odst. 1 OZ, popř. podle § 166 odst. 1 OZ, než u těchto členů statutárního orgánu.⁷⁵

Pokud popsany materiální korektiv opírající se o skutečnou míru autonomie zaměstnance připustíme, zástupce by mohl být jedním z adeptů, na kterého by jej bylo možné aplikovat. Přihlédneme-li totiž k jeho rozšířeným povinnostem vůči kapitálové společnosti,⁷⁶ jeho autonomie je značně širší než u běžných zaměstnanců, a dokonce i než u vedoucích zaměstnanců. Zda však Nejvyšší soud tento materiální korektiv rozšíří z nepravého souběhu u člena statutárního orgánu i na jiné zaměstnance, nelze v současnosti předjímat.

2.3.3 Silná ochrana zaměstnance a odpovědnost zaměstnavatele

Druhý argument současného přístupu k přímé odpovědnosti zaměstnance se opírá o silnou ochranu zaměstnance vyvěrající z již zmíněné zásady zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance. Projev této zásady se odráží v samotné právní úpravě a je představován množstvím kogentních a relativně kogentních ustanovení v zákoníku práce.⁷⁷ Konkrétní ustanovení, z nichž lze dovozovat nepřipustnost přímé odpovědnosti zaměstnanců ve vztahu ke třetím osobám, jsou v první řadě ustanovení omezující odpovědnost zaměstnance za škodu v čele s § 257 odst. 2 ZP limitujícím náhradu škody způsobené z nedbalosti. Dalším takovým ustanovením je § 346b odst. 2 ZP, který neumožňuje zaměstnavateli přenášet riziko z výkonu závislé práce na zaměstnance. Vypořádat se s tímto argumentem je nutné, a to bez ohledu na shora uvedené. To proto, že ve smyslu § 4 ZP je potřeba, aby aplikace občanského zákoníku, a tím i dalších

k zaměstnancům jako faktických členů statutárního orgánu ovšem zastává Lasák a Dědič (srov. LASÁK, DĚDIČ *in* LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., 2021, s. 470).

⁷⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019 nebo POKORNÁ *in* LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., s. 984.

⁷⁵ ONDREJOVÁ, D. Průvodce uzavíráním smluv. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 105.

⁷⁶ Blíže viz podkapitulu 2.2 *Nadřízenost právnické osoby a její pokyny*.

⁷⁷ BĚLINA *in* BĚLINA, DRÁPAL a kol., 2019, s. 20.

subsidiárních soukromoprávních předpisů, probíhala v souladu se základními zásadami pracovněprávních vztahů.

Již z úvodu této podkapitoly je ovšem nutné upozornit, že ve vztahu k § 2914 OZ znamenala ochrana zaměstnance nepřiznání jeho přímé odpovědnosti vůči třetím osobám. Zástupce je však v úplně jiné situaci. V důsledku § 46a odst. 2 ZOK bude zástupce kapitálové společnosti odpovídat vždy, bez ohledu na svůj vnitřní vztah s právnickou osobou. Je proto evidentní, že ochranu poskytovanou pracovněprávními předpisy mu není možné zajistit přímo v neodpovědnosti vůči kapitálové společnosti, nýbrž až v rámci sekundárních vztahů mezi ním a právnickou osobou.

Tato nepřímá ochrana zástupce je důležitá především proto, že právnická osoba zpravidla bude osobou se silnějším postavením vůči zástupci. Pakliže se právnická osoba rozhodne, že zástupce svou činnost bude vykonávat v rámci pracovněprávního vztahu, bude pro ni patrně snazší najít zaměstnance, který s tím bude souhlasit, než že ustoupí a zástupci umožní vykonávat činnost v rámci jiného druhu vnitřního vztahu. Navíc je pravděpodobné, že zástupce vykonávající svou činnost v pracovněprávním vztahu nebude neobvyklou situací, což lze dovozovat z podobných situací a institutů. Například u prokury je běžné, že prokurista je zaměstnanec.⁷⁸ Současně i v rámci koncernů není neobvyklé, že v řízené společnosti funkci člena statutárního orgánu vykonává zaměstnanec řídící společnosti.⁷⁹ Lze proto předpokládat, že v případě, kdy v rámci koncernu takovým členem bude mateřská společnost sama, tato praxe se zachová. Nakonec i u samotných členů statutárního orgánu, kde je pravý souběh nepřípustný, se takové případy dnes stále vyskytují.⁸⁰ Jak je vidno, zda zástupce bude svou činnost vykonávat jako zaměstnanec bude zpravidla záviset na vůli právnické osoby. Navíc lze předpokládat, že se nejedná a ani se nebude jednat o ojedinělou situaci. Považuji proto za nevhodné odpírat zástupci alespoň nepřímou ochranu poskytovanou zákoníkem práce. Je přitom nutné upozornit, že otázka pravého souběhu u zástupce je otázkou, které se i odborná veřejnost věnuje jen zřídka. O to méně lze očekávat, že právnické osoby a zástupci budou mít o takové otázce povědomí. Proto v drtivé

⁷⁸ Srov. HURYCHOVÁ, 2014, s. 39 nebo OTČENÁŠOVÁ, 2015, s. 15.

⁷⁹ Srov. FLOREŠ, 2019, s. 193.

⁸⁰ Srov. MÁLEK, O. (Ne)přípustné soudcovské dotváření práva a souběhy funkcí. Právní rozhledy, 2018, č. 13-14, s. 498.

většině případů, kdy pro činnost zástupce zvolí právnická osoba režim závislé práce, bude tato, ale i zástupce, v dobré víře, že využití této možnosti je bez dalšího přípustné.

Situaci nakonec neulehčuje ani skutečnost, že v důsledku vydání revolučního nálezu I. ÚS 190/15 budou i značně problematické právní důsledky v případě nepřípustnosti pravého souběhu u zástupce. Dnešním pohledem by to znamenalo, že zmocnění a vnitřní vztah nebudou neplatné, avšak budou posouzeny jako zvláštní příkazní smlouva podřízena zákoníku práce v rozsahu, v jakém to je slučitelné s rozšířenými práva a povinnostmi zástupce.⁸¹ V tomto ohledu lze ovšem upozornit na pár úskalí.

V prvé řadě by taková příkazní smlouva byla obsahově pracovní smlouvou. Rozšířené práva a povinnosti zástupce jsou totiž vůči kapitálové společnosti, nikoliv vůči právnické osobě. Z toho důvodu se proto jen stěží mohou dostat ustanovení zákoníku práce do kolize s vnitřním vztahem mezi právnickou osobou a zástupcem.⁸² V tomto ohledu by tak důsledkem nepřípustnosti pravého souběhu u zástupce byla soudní aprobace nelegální závislé práce ve smyslu § 5 písm. e) zákona o zaměstnanosti⁸³.

Další úskalí představuje potenciální existence dvou souběžných smluv. Situace, kdy právnická osoba uzavře pracovní smlouvu s úplně novou osobou a zmocnění pro činnost zástupce by bylo součástí této smlouvy, není problematická. V tomto případě celá taková smlouva bude vyhodnocena jako výše popsaná zvláštní příkazní smlouva. Nicméně situace, kdy plná moc není součástí pracovní smlouvy, zejména když je k činnosti zástupce zmocněn již současný zaměstnanec, problematická je. V takovém případě totiž dojde k zachování současného pracovněprávního vztahu, bezesporu alespoň v situacích, kdy činnost zástupce není jedinou činností, kterou zaměstnanec vykonává. Vedle toho však dojde i k souběžnému uzavření popsané zvláštní příkazní smlouvy. Soudy by následně musely řešit navazující otázky, například, jak by to bylo s úplatou zástupce. Náležela by mu nad rámec pracovní smlouvy i úplata z takové příkazní smlouvy? Jak by se taková úplata počítala v případech, kdyby zástupce pro zaměstnavatele vykonával i jiné pracovní úkoly než výkon činnosti zástupce?

⁸¹ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. 27 Cdo 4482/2018-II.

⁸² Blíže viz podkapitulu 2.2 *Nadřízenost právnické osoby a její pokyny*.

⁸³ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

S ohledem na shora uvedené je patrné, že pakliže má být v případě zástupce v pracovněprávním vztahu zohledněna zásada zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance, nelze toho docílit jinak, než že dojde k zachování takového pracovněprávního vztahu, a tedy k aprobaci pravého souběhu u zástupce, a ochrana bude zástupci poskytnuta nepřímo. Jakékoliv jiné řešení jen přinese právní nejistotu do jejich vnitřního vztahu, zejména s ohledem na případné veřejnoprávní povinnosti. Navíc nemůže přinést žádný kýžený výsledek. V obou případech bude zástupce kapitálové společnosti odpovídat v plném rozsahu.

Zůstává však otázkou, zda silná ochrana zaměstnance bude zachována v jeho přímé odpovědnosti výlučně podle § 46a odst. 2 ZOK, stejně jako v případě, že by odpovídal vedle toho i podle obecné právní úpravy. Tato problematika však přesahuje rámec tohoto bodu a blíže se jí věnuji v bodu následujícím.

2.3.4 Vypořádání nahrazené újmy mezi zástupcem a právnickou osobou

Otázkou velmi úzce související s otázkou přímé odpovědnosti zástupce, je otázka, jakým způsobem dochází k vypořádání újmy nahrazené kapitálové společnosti mezi zástupcem a právnickou osobou. Existence jejich solidární odpovědnosti nám přitom napoví, že jejich vypořádání se má řídit pravidly dle § 2916 OZ, respektive dle § 1872 a násl. OZ.⁸⁴ Existence jejich pracovněprávního vztahu však do takového vypořádání přináší řadu specifíků.

První takové specifikum se odráží v určení vnitřních podílů právnické osoby a zástupce na dluhu za kapitálovou společností. Aby došlo k zohlednění pravidel náhrady škody zaměstnancem dle § 250 a násl. ZP, nelze uplatnit domněnku v § 1875 OZ, že podíly spoludlužníků na dluhu jsou stejné. Konečnou odpověď navíc nemůžeme získat dříve, než se zodpoví otázka, zda zástupce odpovídá kapitálové společnosti i podle obecné úpravy v § 2914 OZ, nebo výlučně na základě pravidla v § 46a odst. 2 ZOK.

Pokud by totiž soudy došly k závěru, že zástupce odpovídá podle obecné právní úpravy, velikost vnitřních podílů by byla v každém případě jiná. V případě, že by zástupce způsobil újmu úmyslně, odpovídal by dle § 257 odst. 2 věty druhé ZP v plném rozsahu a vnitřní podíl by tak byl absolutně vychýlen v poměru 100:0 v jeho neprospěch. Pokud by zástupce způsobil újmu

⁸⁴ Srov. LASÁK *in* LÁSÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., 2021, s. 334.

z nedbalosti, odpovídal by dle § 257 odst. 2 věty první ZP toliko do výše čtyřapůlnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku. A pokud by újmu způsobil porušením péče řádného hospodáře, nicméně následováním závazného pokynu právnické osoby dle § 301 písm. a) ZP, neodpovídal by vůči právnické osobě vůbec,⁸⁵ čímž by jeho vnitřní podíl byl absolutně vychýlen v poměru 100:0 v neprospěch právnické osoby.

Na druhou stranu, pokud by byla přímá odpovědnost zástupce dovozována toliko na základě § 46a odst. 2 ZOK, avšak na základě § 2914 OZ by byla odmítána, znamenalo by to jediné. Dle § 167 OZ by jednání zástupce bylo vždy přičitatelné výlučně právnické osobě a nikdy ne zástupci. Speciální úprava zákona o obchodních korporacích by tak zakládala toliko zajišťovací povinnost zástupce na dluh právnické osoby. Jejich vnitřní podíly by proto byly vždy absolutně vychýleny v poměru 100:0 v neprospěch právnické osoby.

Velikost vnitřních podílů má přitom celou řadu právních důsledků při vzájemném vypořádání uhrazené újmy kapitálové společnosti. Patrně největším úskalím prvně zmiňovaného přístupu je, že pakliže by újmu kapitálové společnosti uhradil zástupce, v případě následného regresu vůči právnické osobě, by sám musel prokazovat, jakou míru zavinění, tedy jaký vnitřní podíl, má na vzniklé újmě. Tím by byl narušen požadavek v § 250 odst. 3 ZP, dle kterého je to zaměstnavatel, kdo má prokazovat zavinění zaměstnance. Lze přitom upozornit, že míra zavinění zástupce nemusí být zřejmá z úhrady újmy kapitálové společnosti, a to ani v případech soudního projednání věci. Bude-li prokázáno porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře zástupcem, nebude muset být patrné, zda tomu tak bylo úmyslně či z nedbalosti⁸⁶, či zda zástupce plnil toliko pokyn právnické osoby.

Na druhou stranu v případě druhé nastíněné situace by zástupce vždy hradil cizí dluh, a to z pozice zákonného zajištění. Jeho pozice by tak byla významně snazší. K uplatnění postihu vůči

⁸⁵ Blíže viz podkapitulu 2.2 *Nadřazenost právnické osoby a její pokyny*.

⁸⁶ Tím, že zástupci vznikají rozšířené povinnosti dle § 46a odst. 3 ZOK, nikoliv ze smlouvy uzavřené mezi kapitálovou společností a zástupcem, předpokládám, že tyto povinnosti jsou zákonné povinnosti. Na vznik škody jejich porušením se proto vztahuje § 2910 OZ, dle kterého se jedná o subjektivní odpovědnost, proto také v textu zmiňuji nedbalost. Tímto se tak nepřikláním k žádnému řešení doktrinárního sporu o tom, zda povinnost jednat s péčí řádného hospodáře u člena statutárního orgánu představuje smluvní nebo zákonnou povinnost (k tomu blíže např. LASÁK *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s 600.).

právnícké osobě by mu stačilo toliko prokázat uhrazení újmy. Jakékoliv zavinění by pak byla povinná prokázat právnická osoba v rámci své procesní obrany. Navíc by vůči němu právnická osoba nemohla uplatňovat preventivní regres dle § 1876 odst. 1 OZ. Současně absolutní vychýlení vnitřních podílů v neprospěch právnické osoby a zajišťovací povaha § 46a odst. 2 ZOK by v souladu se závěry komentářové literatury vedly k tomu, že zástupci uhrazením vzniklé újmy vznikne subrogační regres dle § 1937 OZ, nikoliv obecný následný regres dle § 1876 odst. 2 OZ.⁸⁷ To znamená, že zástupce vstoupí do původní pohledávky kapitálové společnosti jako nový věřitel a přejde na něj příslušenství, zajištění i další práva s touto pohledávkou spojená.⁸⁸ To může být relevantní zejména v případech, kdy k újma způsobená kapitálové společnosti byla vypořádána na základě smlouvy ve smyslu § 53 odst. 3 ZOK, v níž ke sjednání zajištění či dalších práv k pohledávce došlo.

Druhý popsany přístup je pro zaměstnance daleko přívětivější a zohlednění výše rozebírané zásady zvláštní zákonné ochrany postavení zaměstnance, by mělo vést k jeho upřednostnění, a tedy k odmítnutí přímé odpovědnosti zaměstnance dle § 2914 OZ. Takový verdikt ovšem nelze vynést s jistotou, neboť jak zdůrazňuje Nejvyšší soud, autonomie zástupce je nadřazeným kritériem.

2.3.5 Dílčí shrnutí

Shrme-li tuto kapitolu, docházíme k závěru, že v důsledku speciální úpravy v § 46a odst. 2 ZOK vůči právní úpravě v § 2914 OZ, zástupce kapitálové společnosti odpovídá bez ohledu na jeho vnitřní vztah s právnickou osobou, a tedy i v případě, že je upraven pracovní smlouvou. Pracovní smlouva přitom z tohoto důvodu nemůže být vadnou, neboť je nutné zohlednit zásadu priority výkladu, jenž vede k platnosti smlouvy, jak zdůraznil Ústavní soud v nálezu I. ÚS 190/15.

⁸⁷ POROD, GURIČOVÁ *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 2002 nebo JENDŽELOVSKÝ k § 1875 *in* ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN, R., BÁNYAIOVÁ, A. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek V, (§ 1721-2520). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, stav k 1. 7. 2021 [cit. 21. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11409/1/2>.

⁸⁸ ŠILHÁN *in* HULMÁK a kol., 2014, s. 956.

Ustanovení § 46a odst. 2 ZOK však představuje zvláštní druh zákonného zajištění náhrady újmy způsobené kapitálové společnosti zástupcem. Není tím řešena jeho odpovědnost za škodu způsobenou třetím osobám podle obecné úpravy, což je stále relevantní otázka. Na její odpovědi totiž závisí, jakým způsobem dochází k vypořádání újmy uhrazené kapitálové společnosti mezi právnickou osobou a zástupcem. Pokud totiž zástupce odpovídá toliko na základě § 46a odst. 2 ZOK, má v případě nahrazení újmy způsobené kapitálové společnosti vůči právnické osobě subrogační regres dle § 1937 OZ, čímž má i výhodnější procesní pozici. Pokud by ovšem měl odpovídat i podle obecné právní úpravy, jeho následný regresní nárok by se řídil § 1876 odst. 2 OZ a jeho procesní postavení by se výrazně zkomplikovalo.

Ve světle judikatury Nejvyššího soudu se přitom na první pohled může jevit, že zaměstnanec, a tedy ani zástupce v pracovněprávním vztahu, nikdy neodpovídá třetím osobám podle obecné právní úpravy. Při bližší analýze se však ukazuje, že tento závěr není absolutní. Nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu totiž relativizovalo existenci pracovněprávního vztahu jako formálního předpokladu pro odmítnutí odpovědnosti zaměstnance vůči třetím osobám a jako určující upřednostnilo požadavek faktické míry autonomie zaměstnance. To může, zejména díky zvýšené autonomii zástupce získané rozšířenými právy a povinnostmi vůči kapitálové společnosti, vést k závěru, že i on by měl odpovídat třetím osobám podle obecné právní úpravy. Konečnou odpověď však ukáže až rozhodovací praxe soudů.

2.4 Právý souběh v rámci koncernu

Možnost pravého souběhu u zástupce nepřímou podporuje judikatura Nejvyššího soudu k podnikatelským seskupením. Ta se totiž sice jen stručně, avšak zásadně, zabývala situací, kdy funkci člena statutárního orgánu v dceřiné společnosti vykonával zaměstnanec mateřské společnosti. Nejvyšší soud se v tomto případě totiž odmítl zabývat otázkou pravého souběhu z důvodu, že pracovní smlouva se členem statutárního orgánu dceřiné společnosti nebyla uzavřena s touto společností, nýbrž se společností jinou.⁸⁹

Nejvyšší soud bohužel své závěry blíže neodůvodnil, proto je nutné citované rozhodnutí vnímat více rezervovaně. Jím aplikovaný argument je však možné použít i na institut právnické osoby.

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 1866/2016, který byl dále přejat v usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. 7. 2019, sp. zn. 5 Cmo 60/2019.

V daném případě totiž zástupce také nevstupuje do pracovněprávního vztahu s kapitálovou společností, nýbrž s právnickou osobou.

Institut právnické osoby je přitom toliko institucionalizovanou formou situace zde posuzované Nejvyšším soudem. Zákonnodárce navíc v jejím zákonném ukotvení výslovně zohledňuje specifika, která se v takové situaci vyskytují. Ukládá rozšířené povinnosti právnické osobě z titulu členství ve statutárním orgánu, ukládá jí solidární odpovědnost za újmu způsobenou zástupcem, zapisuje ji do veřejného rejstříku. To všechno jsou skutečnosti, které mají chránit jednak společnost, kde zaměstnanec působí, a jednak i její věřitele. Nevidím proto žádný spravedlivý důvod, proč by v takovém směru měla být popsána neinstitucionalizovaná forma, u které nejsou poskytovány popsané zákonné záruky, jakýmkoliv způsobem upřednostňována nad institutem právnické osoby. Proto je dle mého názoru nutné výše popsané závěry Nejvyššího soudu plně vztáhnout i na zástupce. Obzvláště s přihlédnutím ke skutečnosti, že tato neinstitucionalizovaná forma je stále v praxi využívána.⁹⁰

Jejich aplikaci by přitom neměla bránit ani skutečnost, že Nejvyšší soud své rozhodnutí vydal ještě za předchozí právní úpravy. Od té doby se totiž právní úprava nezměnila natolik, aby bylo možné takový posun ospravedlnit, ba naopak v mezidobí se v tomto směru spíše liberalizovala. V této době byl totiž vydán již několikrát zmiňovaný náleží I. ÚS 190/15 a navíc současná právní úprava výslovně nevylučuje přímou odpovědnost pomocníka vůči třetím osobám.

2.5 Shrnutí a úvahy *de lege ferenda*

Tato kapitola analyzovala odpověď na první výzkumnou otázku, tedy zda je možné vykonávat činnost fyzické osoby – zástupce v pracovněprávním vztahu. Na základě shora uvedeného je přitom nutné odpovědět kladně. Současná právní úprava dle mého názoru nebrání této možnosti.

Při bližší analýze argumentů, které neumožňují pravý souběh u institutů svou povahou blízkých k fyzické osobě – zástupci, a sice u člena statutárního orgánu a prokury, se ukázalo, že tyto byly buďto překonány nebo je není možné aplikovat s ohledem na specifické postavení zástupce. Významnou roli v tom sehrál náleží I. ÚS 190/15, který odmítl celý tehdejší přístup k pravému

⁹⁰ Srov. FLOREŠ, 2019, s. 193.

souběhu u těchto institutů. Nepřípustností pravého souběhu u prokuristy se soudy od jeho vydání nezabývaly, lze ovšem konstatovat, že původní argumenty by nemohly dnes obstát. Naopak nepřípustnost pravého souběhu u člena statutárního orgánu stále trvá, avšak z jiného, na zástupce pouze přiměřeně aplikovatelného, důvodu.

U člena statutárního orgánu je tím důvodem neexistence vztahu nadřízenosti a podřízenosti, jakožto pojmového znaku závislé práce. Zástupce se sice nachází v podřízené roli vůči právnické osobě, nicméně je vázán i významnými povinnostmi, které běžného zaměstnance netíží. To dává podnět otázce, zda takový vztah nadřízenosti právnické osoby a podřízenosti zástupce může nabýt kontur předpokládané zákoníkem práce. Nakonec je však nutné se přiklonit k závěru, že ani tato skutečnost nebrání možnosti pravého souběhu u zástupce. Ačkoliv má zástupce rozšířené povinnosti, má je toliko vůči kapitálové společnosti, tedy nezávisle na pracovněprávním vztahu s právnickou osobou. Jejich porušení proto není právnická osoba oprávněna sankcionovat, pokud nedojde k souběžnému porušení i povinností z pracovněprávního vztahu. Zároveň porušení pracovněprávních povinností nemůže být právnickou osobou sankcionováno, pokud je to z důvodu plnění rozšířených povinností zástupce vůči kapitálové společnosti. Tím, že ke zmocnění zástupce dochází na základě vůle právnické osoby, a zároveň i ona je vázána stejnými povinnostmi, by jakékoliv jeho stíhání z těchto důvodů představovalo jednání v rozporu se zásadou *nemo turpitudinem suam allegare potest*.

Nakonec ani přímá odpovědnost zástupce dle § 46a odst. 2 ZOK nebrání možnosti vykonávat činnost zástupce v závislé práci. Speciální ustanovení vůči obecné právní úpravě totiž představuje zvláštní zákonné zajištění náhrady újmy kapitálové společnosti. Proto, i když Nejvyšší soud v obecné právní úpravě nepřipouští přímou odpovědnost zaměstnance, na základě § 46a odst. 2 ZOK to možné je. V případě zástupce v pracovněprávním vztahu navíc není vyloučeno, že i tento bude odpovídat přímo podle obecné právní úpravy, byť konečnou odpověď ukáží až soudy. Nedávné rozhodnutí Nejvyššího soudu totiž upřednostnilo faktickou míru autonomie zaměstnance nad existencí pracovněprávního vztahu. Zástupce má přitom faktickou míru autonomie v důsledku rozšířených povinností poměrně širokou. Od skutečnosti, zda zástupce odpovídá přímo i třetím osobám či nikoliv se přitom odvíjí další práva a povinnosti mezi ním a právnickou osobou v rámci jejich vypořádacího vztahu.

Jak je vidno, dovození kladné odpovědi na otázku zkoumanou v této kapitole, je možné již v rámci *de lege lata*. Osobně však považuji za vhodné, aby zákonodárce výslovně upravil, jakým způsobem je upraven vnitřní podíl zástupce a právnické osoby na dluhu za kapitálovou společností, a to s ohledem na spornost přímé odpovědnosti zástupce vůči třetím osobám dle obecné úpravy popsané v odstavci výše. Aby došlo k zachování ochrany poskytované zaměstnanci pracovněprávními předpisy, považuji za vhodné, aby taková legislativní změna zavedla absolutní vychýlení vnitřních podílů na takovém dluhu v neprospěch právnické osoby. Zároveň tím, že úkolem této práce není vyřešení otázky přímé odpovědnosti pomocníka vůči třetím osobám dle § 2914 OZ, navrhuji v této práci zavedení popsané legislativní změny výhradně ve vztahu k zástupci v pracovněprávním vztahu.

S ohledem na shora uvedené proto doporučuji, aby k současnému ustanovení § 46a odst. 2 ZOK byla přidána nová věta, podle které bude protiprávní čin zástupce v pracovněprávním vztahu zavazovat výlučně právnickou osobu, a to při zachování solidární odpovědnosti ve větě první. Touto změnou bude postaveno na jisto, že solidární odpovědnost zástupce zaměstnance je pouze z titulu zákonného zajištění újmy způsobené kapitálové společností, a to bez ohledu na otázku, zda odpovídá jako zaměstnanec i dle § 2914 OZ. Tato změna se přitom nikterak nedotkne kapitálové společnosti, ta stále bude mít zachovanou možnost náhradu újmy požadovat jak po zástupci, tak po právnické osobě. Dojde pouze k určení jejich vnitřních podílů na takovém dluhu vůči kapitálové společnosti, konkrétně tak, že bude absolutně vychýlen v neprospěch právnické osoby. Druhá věta § 46a odst. 2 ZOK by mohla konkrétně znít následovně:

(2) (...). Pokud zástupce vykonává svou činnost v pracovněprávním vztahu podle zvláštního právního předpisu⁹¹, zavazuje protiprávní čin zástupce výlučně právnickou osobu; tím není dotčena věta první a povinnost zástupce nahradit škodu podle zvláštního právního předpisu⁹².

⁹¹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

⁹² Ustanovení § 250 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

3 Přezkum vzniku a zániku zmocnění zástupce

Současná právní úprava neklade příliš požadavků na způsob, jakým má právnická osoba vybírat svého zástupce. Ustanovení § 46a odst. 1 ZOK vyžaduje, aby zástupce splňoval zákonem stanovené požadavky a předpoklady pro výkon funkce. Následně ještě § 46a odst. 5 a 6 ZOK vyžaduje, aby právnická osoba zvolila zástupce ve lhůtě tří měsíců od vzniku její funkce, popřípadě od zániku zmocnění předchozího zástupce. Pokud právnická osoba dodrží oba požadavky, může svého zástupce měnit dle své vůle.⁹³

Je pochopitelný zájem zákonodárce, aby právnická osoba měla zachovanou možnost úzké kontroly nad zástupcem, včetně možnosti libovolného ukončení jeho zmocnění. Nicméně současná strohost právní úpravy vzniku a zániku zmocnění zástupce ve spojení s jeho širokou působností, která je s výjimkou vztahu nadřízenosti právnické osoby totožná jako působnost člena statutárního orgánu, dává široký prostor k jejímu zneužití.

Volbou právnické osoby členem statutárního orgánu ve své podstatě dochází k přenosu části působnosti valné hromady na tuto osobu. Ta totiž může dle svého uvážení dosazovat konečně jednající osobu ve statutárním orgánu za kapitálovou společnost, aniž by svou volbu musela s kýmkoliv diskutovat. Popsaná delegace části působnosti valné hromady je navíc umocněna v případě společnosti s ručením omezeným, kde zákon nestanoví délku funkčního období a je proto bez zvláštní úpravy ve společenské smlouvě koncipována na dobu neurčitou.⁹⁴ Současně i v poměrech akciové společnosti bylo v nedávné době Nejvyšším soudem postaveno najisto, že stanovy mohou určit funkční období členů představenstva na dobu neurčitou.⁹⁵ Argumenty Nejvyššího soudu lze přitom plně vztáhnout i na správní radu v monistickém systému akciové společnosti. S ohledem na shora uvedené tak mohou nastat situace, kdy právnická osoba bude jedinou osobou, která může určit konečně jednající osobu kapitálové společnosti po celou dobu její existence.

⁹³ Srov. JOSKOVÁ *in* ŠTENGLOVÁ, DĚDIČ, LASÁK, PIHERA, LÁLA, JOSKOVÁ, 2023, s. 406 nebo DĚDIČ, LASÁK, 2013, s. 308.

⁹⁴ POKORNÁ *in* LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., 2021, s. 991.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2023, sp. zn. 27 Cdo 1915/2022.

Nejedná se samozřejmě o absolutní přenos části působnosti valné hromady. Právnícká osoba je stále pouze voleným členem statutárního orgánu, a tedy i odvolatelným. V takovém případě lze oprávnění takřka neomezené volby zástupce právníckou osobou poněkud přehlížet. Pokud totiž vznik nebo zánik zmocnění zástupce, a tím i výkon funkce právníckou osobou, ohrožuje zájmy kapitálové společnosti, její společníci⁹⁶ ji mohou z funkce odvolat prostřednictvím valné hromady. Právní život se však neomezuje na idylické situace a nabízí nám i řadu případů, kdy popsané řešení nemůže fungovat. Jedním z takových je i případ právnícké osoby – člena statutárního orgánu ovládané většinovým společníkem kapitálové společnosti⁹⁷. Role valné hromady kapitálové společnosti jako orgánu panujícího nad právníckou osobou je v takovém případě potlačena, neboť k přehlasování většinového společníka⁹⁸ může dojít jen ve výjimečných situacích, kdy zneužije svého hlasovacího práva. Většinový společník proto získá faktické vysílací právo, které navíc nebude stiženo omezeními, která má zákonná úprava podílu⁹⁹ s vysílacím právem. Například právnícká osoba může být jediným členem statutárního orgánu v kapitálové společnosti, zatímco u podílu s vysílacím právem lze takto dle §§ 194a odst. 1 a 448b ZOK dosadit nejvýše jednu polovinu všech členů statutárního orgánu. V tomto případě proto můžeme říct, že pakliže je členem statutárního orgánu kapitálové společnosti ovládaná právnícká osoba, dochází ke vzniku vysílacího práva většinového společníka v materiálním smyslu.

Tím se konečně dostáváme k druhé položené výzkumné otázce, která se ptá na možnosti přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce v situacích, kdy je členem statutárního orgánu ovládaná právnícká osoba, a to se zaměřením na ochranu zájmů kapitálové společnosti. Výše nastíněné úvahy již napovídají, že v této kapitole budeme muset blíže analyzovat, jakým způsobem mohou menšinoví společníci prosadit svou vůli na valné hromadě na úkor většinového společníka v případech, kdy ovládaná právnícká osoba zneužije svého práva zmocnit zástupce nebo takové zmocnění ukončit. Tato možnost přezkumu je však nepřímá. Dříve se proto budeme

⁹⁶ Společníkem v této kapitole rozumím společníka společnosti s ručením omezeným a akcionáře akciové společnosti.

⁹⁷ Pojednávám-li o této situaci dále v této kapitole, používám označení „ovládaná právnícká osoba“.

⁹⁸ Většinovým společníkem v této kapitole rozumím jednu osobu nebo i více osob jednajících ve shodě, které silou svých hlasů dokáží na valné hromadě prosadit rozhodující vliv.

⁹⁹ Podílem v této kapitole rozumím podíl ve společnosti s ručením omezeným a akcii v akciové společnosti.

muset zabývat přímou možností nápravy, a sice dovoláním se neplatnosti vadného vzniku nebo zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby.

3.1 Neplatnost vzniku a zániku zmocnění zástupce

Vznik zmocnění zástupce, a často i jeho zánik, bude představován právním jednáním. Zákon o obchodních korporacích neobsahuje speciální právní úpravu dovolání se jejich neplatnosti, proto se jejich neplatnost posoudí podle obecných ustanoveních neplatnosti právních jednání, tedy dle § 574 a násl. OZ. Obecná právní úprava se však nemusí jevit dostatečná, neboť jak je popsáno výše v této kapitole, vznik a zánik zmocnění zástupce představuje svou povahou i vyslání v materiální smyslu.

Obecná právní úprava zohledňuje vznik a zánik zmocnění jako právní jednání dle jejich obsahu, tedy příkladmo jako příkazní nebo pracovní smlouvu v případě vzniku zmocnění, nebo jako odstoupení, výpověď či novaci v případě zániku zmocnění. V takovém případě obecná právní úprava chrání především přímé účastníky právních jednání nebo přímo dotčené osoby, tedy právnickou osobu a zástupce. Kapitálovou společnost jako takovou chrání spíše okrajově.

Zájmy kapitálové společnosti, na jejichž ochranu se chceme i v této kapitole zaměřit, však souvisí především s vnímáním vzniku a zániku zmocnění zástupce jako vyslání v materiálním smyslu. Tím, že přezkum těchto právních jednání nemá žádnou speciální právní úpravu, jakou vidíme například v §§ 194 odst. 3, 448b odst. 5 ZOK v rámci přezkumu vyslání, si musíme položit otázku, zda obecná právní úprava dokáže poskytnout dostatečnou ochranu i této povaze posuzovaných právních jednání, případně zda je nutné hledat jiná řešení ochrany.

3.1.1 Vznik a zánik zmocnění zástupce jako právní jednání podle obsahu

Posouzení vzniku a zániku zmocnění zástupce podle jejich obsahu se řídí obecnou úpravou neplatnosti právních jednání dle § 574 a násl. OZ. S ohledem na zaměření výzkumné otázky nepovažuji za účelné blíže analyzovat konkrétní způsoby, jakými obecná právní úprava chrání právnickou osobou a zástupce. Níže se proto budu zaměřovat, jakým způsobem chrání zájmy kapitálové společnosti, respektive ostatních dotčených osob, v případě vnímání vzniku a zániku zmocnění zástupce jako vyslání v materiálním smyslu.

Již z úvodu této analýzy vychází najevo potíž s aktivní věcnou legitimací k podání návrhu na dovolání se neplatnosti. Ustanovení § 586 odst. 1 OZ říká, že v případech, kdy je neplatnost

právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti tolika tato osoba. Judikatura za dřívější právní úpravy konstatovala, že takovou osobou může být pouze ten, kdo je na svých právech a povinnostech plynoucích z vadného právního jednání dotčen a současně neplatnost nezapříčinil.¹⁰⁰ K těmto závěrům se přiklání i komentářová literatura.¹⁰¹ Ačkoliv ve většině případů, kdy je v zákoně upravena relativní neplatnost, jsou chráněni především právnická osoba a zástupce jako přímí účastníci právního jednání, v případě neplatnosti pro rozpor s dobrými mravy a pro rozpor se zákonem, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje, přichází v úvahu i dotčení zájmu kapitálové společnosti a případně i dalších dotčených osob kapitálové společnosti. Osobně se však domnívám, že v těchto případech může být aktivní věcná legitimace rozšířena nejvýše na kapitálovou společnost. Jak poukazuje Handlar¹⁰², okruh aktivně věcně legitimovaných osob k podání námítky neplatnosti dle § 586 odst. 1 OZ by měl být vnímán restriktivně, měl by se proto vztahovat zásadně na samotné účastníky právního jednání. Tím však není ani samotná kapitálová společnost. Navíc vadný vznik a zánik zmocnění zástupce zasahuje primárně vnitřní poměry kapitálové společnosti jako takové, ostatní dotčené osoby jsou bezpochyby také zasaženy, ale až zprostředkovaně skrze zásah kapitálové společnosti. Handlar¹⁰³ dále upozorňuje, že smyslem relativní neplatnosti je možnost oprávněné osoby, aby osoba stížená vadou, se rozhodnout, zda chce být vadným jednáním vázána či nikoliv. Jestliže přímo zasaženou osobou je toliko kapitálová společnost, obecná právní úprava vyžaduje, aby právě tato rozhodla, zda chce být vadným právním jednáním vázána nebo ne. Rozšíření aktivní věcné legitimace i na jiné dotčené osoby podle tohoto ustanovení by proto vedlo k popření tohoto práva kapitálové společnosti, neboť o tom, zda by byla vázána či nikoliv, by mohl rozhodnout například i jediný menšinový společník.

Další úskalí pro ochranu zájmu kapitálové společnosti v obecné právní úpravě představuje délka promlčecí lhůty k právu domáhat se neplatnosti. V obecné právní úpravě trvá promlčecí lhůta tři

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2569/2015.

¹⁰¹ BERAN *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 649 a implicitně HANDLAR *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 1887.

¹⁰² HANDLAR *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 1887.

¹⁰³ Tamtéž.

roky.¹⁰⁴ Ovšem srovnáme-li délku promlčecí lhůty s úpravou dovolání se neplatnosti vadného vyslání, zákonodárce v tomto případě ukládá v souladu s § 259 OZ lhůtu daleko kratší, subjektivní v délce toliko tří měsíců, objektivní v délce jednoho roku. Jedná se o projev principu právní jistoty.¹⁰⁵ Takový projev je namístě i v případě vadného vzniku a zániku zmocnění. Ačkoliv budou v případě neplatnosti těchto právních jednání práva nabytá v dobré víře chráněna podle § 155 odst. 2 OZ, příliš dlouhá promlčecí doba může vzbuzovat nejistotu, a to jak uvnitř společnosti, tak mezi zástupcem a právnickou osobou. Navíc dává prostor pro případné zneužití takového práva.

Dalším úskalím pro ochranu zájmů kapitálové společnosti jsou samotné důvody pro vyslovení neplatnosti právního jednání podle obecné právní úpravy. Jak uvádím výše, pro probíranou situaci jsou relevantní zejména důvody uvedené v § 580 odst. 1 OZ. Konkrétně se jedná o případy, kdy se právní jednání přičí dobrým mravům a v případech, kdy odporuje zákonu, pakliže to smysl a účel zákona vyžaduje.

Tím, že zákon klade minimální požadavky na vznik a zánik zmocnění zástupce, rozpor se zákonem bude z pohledu kapitálové společnosti spíše výjimečnou situací. Jako důvod neplatnosti se nyní proto do popředí dostává rozpor s dobrými mravy. Jeho frekventovanému využití ovšem brání pojetí dobrých mravů jako krajního korektivu při posuzování obsahu právního jednání. Většina komentářové literatury totiž zastává názor, že rozpor s dobrými mravy může vést jen k absolutní neplatnosti ve smyslu § 588 OZ.¹⁰⁶ Tento závěr byl podpořen i Nejvyšším soudem. Ten ve svém recentním rozhodnutí posuzoval adverbium „zjevně“ aplikované v §§ 8 a 588 OZ, a dovodil u něj, že nepředstavuje nutnost, aby protiprávní jednání dosáhlo určité míry intenzity, nýbrž aby protiprávnost byla zřejmá, jednoznačná, nepochybná,

¹⁰⁴ Srov. BERAN *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 650 nebo HANDLAR *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 1888.

¹⁰⁵ Srov. POKORNÁ *in* LASÁK, DĚDIČ, POKORNÁ, ČÁP a kol., 2021, s. 961, nebo RUBAN *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 966.

¹⁰⁶ MELZER, PIECHOWICZOVÁ *in* MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654.* Praha: Leges, 2014, s. 720-722, HANDLAR, DOBROVOLNÁ *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 1860, BERAN *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 641, opačný názor zastává ZUKLÍNOVÁ *in* ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol., 2020, s. 1351-1352.

neboť protiprávní jednání je protiprávní ve všech případech.¹⁰⁷ Převáděno do poměrů probírané problematiky to znamená, že vznik a zánik zmocnění zástupce bude představovat rozpor s dobrými mravy jen v těch situacích, kdy takový rozpor bude nesporný.

Obecná právní úprava neplatnosti právních jednání tak může postihovat pouze úzkou množinu případů vadného vzniku a zániku zmocnění. Navíc nepostihuje situace, kdy je vznik a zánik zmocnění zástupce v rozporu s vnitřním řádem kapitálové společnosti. V případech vadného vyslání to znamená navíc rozpor se zakladatelským právním jednáním¹⁰⁸. V případě vadného vzniku a zániku zmocnění zástupce by to nicméně mělo znamenat i rozpor se smlouvou o výkonu funkce uzavřenou s právnickou osobou. Právě v ní totiž budou podmínky vzniku a zániku zmocnění zástupce s největší pravděpodobností upraveny nejpodrobněji. O nemožnosti dovolat se neplatnosti vzniku a zániku zmocnění zástupce z důvodu rozporu s popsányými právními jednáními však nelze pronést kategorický závěr, aniž by nebyla prozkoumána možnost, zda rozpor s nimi nelze považovat za rozpor se zákonem nebo rozpor s dobrými mravy.

Pro dovození rozporu se zákonem se lze inspirovat z judikatury z období před rekonstrukcí. Dle § 131 odst. 1 ObchZ bylo možné napadnout neplatnost usnesení valné hromady toliko pro rozpor s právními předpisy a zakladatelským právním jednáním. Judikatura však dovodila, že takové usnesení může být i v rozporu s dobrými mravy, neboť požadavek dobrých mravů plynul z §§ 3 a 39 OZ¹⁰⁹. Obdobně lze argumentovat v případě jednání v rozporu se smlouvou. V ustanovení § 3 odst. 2 písm. d) OZ je jako stěžejní zásada soukromého práva uvedena *pacta sunt servanda*. Ta je ještě zdůrazněna v § 1759 OZ. Jednání v rozporu se zakladatelským právním jednáním¹¹⁰ stejně jako se smlouvou o výkonu funkce lze proto vyhodnotit jako jednání odporující zákonu. Nicméně pro neplatnost právního jednání v rozporu se zákonem je nutné, aby to smysl a účel zákona vyžadoval. Důsledky porušení zákona je proto nutné vždy blíže

¹⁰⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 31 ICdo 36/2020.

¹⁰⁸ Zakladatelským právním jednáním v této kapitole rozumím společenskou smlouvu společnosti s ručením omezeným a stanovou akciové společnosti.

¹⁰⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 12. 1998, sp. zn. 7 Cmo 253/98.

¹¹⁰ Ačkoliv právnická osoba není sama smluvní stranou zakladatelského právního jednání, z povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře plyne její povinnost jej respektovat (srov. JANŮ in PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019., s. 229).

posoudit. Handlar a Dobrovolná¹¹¹ poukazují, že je nutné hodnotit například důvody zákonného zákazu, intenzitu jednání či další hrozící sankce. V tomto ohledu lze zejména upozornit, že zákon kapitálové společnosti nabízí celou řadu způsobů satisfakce v případech vadného vzniku a zániku zmocnění, například povinnost nahradit škodu za porušení péče řádného hospodáře právnickou osobou, povinnost nahradit újmu většinovým společníkem za ovlivnění dle § 71 ZOK, popřípadě možnost odvolat právnickou osobu z její funkce. Lze tak předpokládat, že soudy budou spíše apelovat, aby dotčené osoby využívaly popsané instituty nabízené právem, než že by extenzivním výkladem rozšiřovaly důvody neplatnosti právních jednání. Obzvlášť když je dle § 574 OZ nutné preferovat platnost právních jednání nad jejich neplatností. Konečnou odpověď však může dát až rozhodovací praxe.

Jednání v rozporu se smlouvou může nicméně být i jednáním v rozporu s dobrými mravy. K tomuto názoru se přiklonil i Nejvyšší soud, jenž podotkl, že hlasování na valné hromadě v rozporu s uzavřenou smlouvou o převodu podílu může představovat rozpor s dobrými mravy.¹¹² Jak je ovšem rozebráno výše, rozpor s dobrými mravy je krajním řešením. Aby vznik a zánik zmocnění zástupce naplnili tuto hypotézu, budou to opět spíše situace výjimečné.

Závěrem tohoto bodu můžeme proto shrnout, že obecná právní úprava není dostatečná k ochraně zájmů kapitálové společnosti, které by měly být chráněny v případě nazírání na vznik a zánik zmocnění jako na vyslání v materiálním smyslu.

Za nedostatečný lze považovat zejména okruh aktivně legitimovaných osob k podání návrhu podle obecné právní úpravy. Jedinou osobou oprávněnou podat návrh k ochraně zájmů kapitálové společnosti je kapitálová společnost sama. Avšak obzvlášť v případech, kdyby ovládaná právnická osoba měla rozhodující postavení ve statutárním orgánu kapitálové společnosti, lze presumovat, že neplatnosti se nebude dovolávat, i kdyby to bylo v jejím zájmu.

Nedostatky však vykazují i samotné důvody vedoucí k neplatnosti vzniku a zániku zmocnění zástupce. Zákon zejména výslovně nechrání kapitálovou společnost v případech, kdy je vznik a zánik zmocnění zástupce v rozporu s její autonomní právní úpravou. Rozšíření důvodů neplatnosti i na rozpor s ní je teoreticky možný, avšak výkladově problematický.

¹¹¹ HANDLAR, DOBROVOLNÁ *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 1852.

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 102/2003.

3.1.2 Vznik a zánik zmocnění zástupce jako vyslání v materiálním smyslu

Pokud nelze dostatečnou přímou ochranu legitimním zájmům kapitálové společnosti zajistit pomocí obecné právní úpravy neplatnosti právních jednání, je nutné ochranu hledat jinde. Materiální podobnost s vysílacím právem přitom přímo vybízí k bližší analýze možnosti analogické aplikace právní úpravy dovolání se neplatnosti vyslání na neplatnost vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby.

Analogickou aplikaci zákona výslovně umožňuje § 10 odst. 1 OZ. Aby bylo možné přistoupit k *analogia legis*, je potřeba existence nepravé otevřené mezery v zákoně. Ta představuje situaci, kdy je sice možné jistou skutkovou okolnost posoudit podle explicitní zákonné úpravy, nicméně s přihlédnutím k zákonné úpravě jiného případu dochází bez racionálního základu k jinému řešení.¹¹³ Předpokladem aplikace *analogia legis* jsou proto dvě hlediska: i) existence faktické skutkové podstaty neupravené zákonem; a ii) existence právem upravené blízké skutkové podstaty, jež se má analogicky aplikovat.¹¹⁴

První zmíněné hledisko je v případě vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby bezpochyby naplněno, což prokazuje celý bod výše. Z ní je evidentní, že současná explicitní právní úprava sice umožňuje jejich přezkum podle obecné právní úpravy, avšak tato dostatečně nereflktuje jejich přesah do vnitřních poměrů kapitálové společnosti, tedy jejich vnímání jako vyslání v materiálním smyslu.

Otázky naplnění druhého hlediska *analogia legis* jsme se v textu práce již několikrát dotkli. Blízkou skutkovou podstatu lze spatřovat v úpravě dovolání se neplatnosti vadného vyslání. Pro definitivní závěr je však nutné, s ohledem na doktrínu, porovnávané skutkové podstaty posuzovat především teleologickou rozvahou, tedy zda obě situace sledují totožný účel právní regulace.¹¹⁵ Úprava přezkumu vyslání je zavedena z důvodu, že vytvořením podílu s vysílacím právem dochází k delegaci části působnosti valné hromady kapitálové společnosti na vysílajícího

¹¹³ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1311/2022.

¹¹⁴ Např. LAVICKÝ *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 68 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1311/2022.

¹¹⁵ LAVICKÝ *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 69 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. 32 Cdo 2422/2015.

společníka.¹¹⁶ Účel samotného přezkumu usnesení valné hromady, jež se aplikuje i v případě přezkumu vyslání, je přitom dvojitý. Na jednu stranu sleduje individuální práva aktivně legitimovaných osob (například právo účasti na valné hromadě), na druhé straně chrání autonomní právní úpravu v rámci vnitřních vztahů kapitálové společnosti.¹¹⁷ V případě přezkumu vyslání jde sice první uvedený účel do pozadí, neboť ve vztahu k vyslaným členům statutárního orgánu se ostatní společníci vzdali svých individuálních práv spojených s volbou takového člena na valné hromadě ve prospěch vysílajícího společníka. Na druhou stranu se však do popředí dostává druhý jmenovaný účel. Čím více totiž dochází k popsánému omezení jejich individuálních práv, tím spíše je důležité vyzdvihnout jejich zájem na dodržování pravidel vyslání, které si stanovili. Proto i porušení méně významné povinnosti v autonomní úpravě kapitálové společnosti při vyslání, může být vnímáno přísněji. Pokud by totiž byl kandidát volen valnou hromadou, nedostatek by mohl být na základě společné diskuse odpuštěn, avšak v případě vyslání žádná diskuse neprobíhá.

Totožná situace přitom nastává i v probíraném případě. I v něm dochází k omezení individuálních práv dotčených osob, zejména společníků. Volba konečně jednající osoby za kapitálovou společnost totiž již není v jejich rukou. Současně i u nich je o to více potřeba vyzdvihnout požadavek, aby vznik a zánik zmocnění zástupce proběhl v souladu s pravidly, která si sami stanovili. Při teleologické rozvaze tak docházíme k závěru, že jak dovolání se neplatnosti vadného vyslání, tak zkoumaná situace dovolání se neplatnosti vadného vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby jako rozhodnutí v přenesené části působnosti valné hromady v materiálním smyslu, sleduje totožný účel. Jedná se tedy o blízkou skutkovou podstatu, a i druhý předpoklad pro analogii zákona je tak naplněn.

Ačkoliv jsou naplněny oba uvedené argumenty pro analogii zákona, a tedy posuzovaný případ bezpochyby představuje mezeru v zákoně, nelze zatím k *analogia legis* přistoupit. Stále je totiž nutné posoudit, zda popsaná mezera představuje protiplánovou mezeru v zákoně, v tomto ohledu

¹¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 Dz.

¹¹⁷ ŠUK *in* ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, 2020, s. 483 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2019, sp. zn. 27 Cdo 787/2018.

totiž teorie rozlišuje mezi vědomou a nevědomou mezerou v zákoně.¹¹⁸ Nevědomou mezeru zákonodárce nepředpokládá, zatímco vědomá meze představuje situaci, kdy zákonodárce určitou skutkovou podstatu neupravil úmyslně.¹¹⁹ Vědomou mezeru přitom soudy nejsou oprávněny vyplňovat, mohou ji toliko navrhnout ke zrušení Ústavnímu soudu.¹²⁰ Takový úmysl zákonodárce ovšem musí být prokázán, nelze se opírat o domněnky, neboť se předpokládá rozumný zákonodárce.¹²¹ K jeho prokázání má sloužit především historický, nicméně i teleologický výklad.¹²² V případě absence přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce ovšem nic takovému úmyslu zákonodárce nenasvědčuje. Důvodové zprávy jak k § 154 OZ¹²³, tak k § 46 (dnes § 46a) ZOK¹²⁴, na toto konto nic neříkají. Právní úprava je poměrně strohá a přijetí novely č. 33/2020 Sb., jež reagovala na daleko zásadnější nedostatky, například kolik zástupců právnická osoba vůbec může mít, ukazuje spíše nedbalost zákonodárce než úmyslné opomenutí. Vše proto spíše nasvědčuje, že zákonodárce zavedl nový institut a teprve čeká, jak se teorie i praxe postaví k jeho problematickým aspektům. Úmysl zákonodárce proto nelze prokázat.

Nyní tak konečně můžeme říct, že absence zákonné úpravy dovolání se neplatnosti vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby při jeho chápání jako vyslání v materiálním smyslu, představuje mezeru v zákoně, jež je zapotřebí překlenout na základě analogické aplikace právní úpravy dovolání se neplatnosti vyslání dle §§ 194a odst. 3, 448b odst. 5 ZOK. Stále však nelze tvrdit, že toto východisko řeší veškerá úskalí probírané problematiky.

¹¹⁸ MELZER, TÉGL *in* MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, s. 196.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 2264/13.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 6. 2023, sp.zn. 6 Cmo 18/2023.

¹²² LAVICKÝ *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 68.

¹²³ Srov. důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

¹²⁴ Srov. důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz, důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 Dz a důvodová zpráva k zákonu č. 416/2022 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s využíváním digitálních nástrojů a postupů v právu obchodních společností a fungováním veřejných rejstříků, č. 416/2022 Dz.

V první řadě je potřeba zdůraznit, že *analogia legis* je v procesním právu až na výjimky nepřipustná.¹²⁵ Bez výjimky je pak pro rozpor s principem právní jistoty nepřipustná v případě zjišťování působnosti *largo sensu* orgánů veřejné moci.¹²⁶ Uvedené závěry především znamenají, že přezkum vzniku a zániku zmocnění není možný podle pravidel dle § 85 a násl. ZŘS jako je tomu u přezkumu vyslání, nýbrž bude rozhodován podle občanského soudního řádu pro sporná řízení, zpravidla na základě určovací žaloby dle § 80 OSŘ.

Uvedené závěry se ovšem nedotknou aktivní věcné legitimace. Ta totiž odráží existenci hmotněprávního práva nebo povinnosti,¹²⁷ kde je analogie přípustná. V tomto ohledu je proto možné konstatovat, že aktivní věcná legitimace bude náležet všem společníkům, členům statutárního a kontrolního orgánu, jakož i likvidátorovi.

S problematikou aktivní věcné legitimace souvisí nicméně ještě jedna komplikace. Tím, že se nepostupuje podle zákona o zvláštních řízeních soudních, může být v návaznosti na postavení navrhovatele v různých situacích jiná věcná příslušnost soudů. Pakliže podá návrh společník, budou v souladu s § 9 odst. 2 písm. f) OSŘ příslušné krajské soudy, neboť se bude jednat o spor mezi společníkem a členem statutárního orgánu. Nicméně pakliže návrh podá člen statutárního či kontrolního orgánu, nebo likvidátor, nebude možné tuto situaci podřadit pod žádný případ vyjmenovaný v § 9 odst. 2 OSŘ a příslušné proto budou okresní soudy. To může představovat především problém pro jednotné rozhodování soudů, neboť okresní soudy nemají tolik zkušeností s posuzováním korporátních otázek, když jak zákon o zvláštních řízeních soudních, tak občanský soudní řád, tyto svěřuje právě do působnosti krajských soudů.

Dalším nedostatkem může být stále samotný věcný přezkum. Podle analogicky aplikované úpravy se zkoumá rozpor s právními předpisy, zakladatelským právním jednáním a dobrými mravy. Ovšem ani v tomto případě není explicitně řešena situace, když je vznik a zánik

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 1994, sp. zn. III. ÚS 65/93.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. I. ÚS 318/06.

¹²⁷ SVOBODA, K. Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1.

zmocnění v rozporu se smlouvou o výkonu funkce. Je nutné proto aplikovat stejné argumenty jako v případě dovolání se neplatnosti z tohoto důvodu podle obecné právní úpravy.¹²⁸

Tím, že neplatnost pro rozpor s dobrými mravy zůstane i v tomto případě krajním korektivem, je účelnější dovozovat neplatnost pro rozpor s právními předpisy. V analogicky aplikované úpravě zákonodárce již nevyžaduje, aby takovou neplatnost vyžadoval smysl a účel zákona, postačí samotný rozpor s právními předpisy. Namísto vynechaného hlediska zakládá § 260 OZ test proporcionality, kdy mohou soudy vyslovit porušení právních předpisů, zakladatelského právního jednání či dobrých mravů, avšak právní jednání ponechat v platnosti. Díky této změně proto dochází k relativizaci přednosti platnosti právních jednání jako samotného výkladového hlediska. To může pomoci soudům zaujmout nabízený extenzivní výklad rozporu s právními předpisy. Neplatnost vzniku a zániku zmocnění v rozporu se smlouvou o výkonu funkce by tak představovalo rozpor s právními předpisy a neplatnost by byla dovozována výlučně na základě komparace jednotlivých zasažených zájmů, jak předpokládá § 260 OZ. Stále se však jedná jen o návrh teoretického řešení, ke kterému musí přistoupit především soudy.

3.2 Odvolání právnické osoby

Nepřímou možností, jak provést přezkum vzniku a zániku zmocnění zástupce s důrazem na ochranu zájmů kapitálové společnosti, je odvolání samotné právnické osoby z funkce člena statutárního orgánu na valné hromadě. S ohledem na veškerá úskalí popsaná u přímého přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce, považují bližší přiblížení této varianty za nutné. Popsaný přímý přezkum představuje spíše teoretický koncept, jehož přijetí závisí z velké míry na soudech, avšak nastíněný nepřímý přezkum představuje v praxi lépe představitelnou, a tedy i pravděpodobněji využívanou, možnost přezkumu.

Na úvod je vhodné stručně představit proces této možnosti přezkumu. V první řadě musí dojít k vadnému vzniku nebo zániku zmocnění zástupce, načež menšinový společník požádá statutární orgán o svolání valné hromady s návrhem na odvolání právnické osoby z její funkce člena statutárního orgánu právě z tohoto důvodu. Na svolané valné hromadě většinový společník ponechá právnickou osobou vahou svých hlasů ve funkci. V reakci na to menšinový společník, nebo jiná aktivně legitimovaná osoba, zahájí řízení o neplatnosti usnesení valné hromady

¹²⁸ Blíže viz bod 3.1.1 *Vznik a zánik zmocnění zástupce jako právní jednání podle obsahu.*

z důvodu zneužití hlasovacího práva většinovým společníkem k újmě celku dle § 212 odst. 2 OZ.¹²⁹ Pakliže bude návrh menšinového společníka, nebo jiné aktivně legitimované osoby, úspěšný, usnesení valné hromady, kterým se odvolává právnická osoba, se stane platným a účinným. Účinek § 212 odst. 2 OZ je totiž takový, že při konkrétním hlasování se hlasy většinového společníka vůbec nezohlední, nejsou tedy důležité ani pro počítání většiny hlasů, ani pro usnášeníšopnost.¹³⁰

Popsané řešení přináší bezpochyby časové, finanční a administrativní komplikace. Ve srovnání s dovozenou přímou možností přezkumu však ještě větším jeho úskalím je omezený okruh oprávněných osob k realizaci jeho první fáze, tedy ke svolání valné hromady. Právo svolat valnou hromadu totiž u společnosti s ručením omezeným dle § 181 odst. 1 ZOK a u akciové společnosti dle § 402 odst. 1 a 2 ZOK náleží zásadně statutárnímu orgánu. V případě, že právnická osoba je jejím členem, je využití této možnosti výrazně ztíženo, a nelze s ní proto většinou ani počítat. Další osoby, které pak za běžných okolností mohou požádat o svolání valné hromady s vlastním pořadem jednání, jsou dle § 187 ZOK u společnosti s ručením omezeným a dle § 365 a násl. ZOK u akciové společnosti již jen kvalifikovaní společníci.

První fázi nepovažuji pro účely této práce za nutné již dále přibližovat, když by se jednalo především o popis v zákoně upraveného postupu. Další pozornost proto bude věnována druhé fázi, respektive podmínkám, za jakých lze naplnit hypotézu v § 212 odst. 2 OZ a díky tomu nepřehlížet k hlasům většinového společníka. Než se však k této analýze dostaneme, je potřeba zodpovědět dvě úzce související otázky, a sice: i) zda lze aplikovat nějakou zvláštní skutkovou podstatu pro sistaci hlasovacích práv většinového společníka; a ii) zda samotná volba právnické osoby do funkce člena statutárního orgánu může naplnit hypotézu v § 212 odst. 2 OZ.

Na první položenou otázku je nutné odpovědět negativně. Ustanovení §§ 173, 426 a 427 ZOK zavádí pro kapitálové společnosti speciální skutkové podstaty pro sistaci hlasovacích práv společníka. Jedním z případů je dokonce i situace, kdy se hlasuje o odvolání společníka, který

¹²⁹ Jak poukazuje LASÁK (LASÁK *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 840-841), dle § 212 odst. 2 OZ lze podat samostatnou určovací žalobu zvláštního druhu, tento postup je však nadbytečný s ohledem na skutečnost, že tato otázka může být posouzena jako předběžná otázka v řízení o neplatnosti usnesení valné hromady.

¹³⁰ Srov. LASÁK *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 840.

je současně členem voleného orgánu, pro porušení jeho povinností plynoucích z funkce. O takový případ se nicméně v probírané otázce nejedná. Jak upozornil Vrchní soud v Praze, v případě, že mezi společníkem a členem statutárního orgánu je pouze vztah ovládnutí ve smyslu 74 odst. 1 ZOK, jedná se o střet zájmu, nikoliv o naplnění popsané skutkové podstaty.¹³¹ Aby bylo možné v probírané situaci postupovat podle citovaných ustanovení, musel by střet zájmů být jako důvod výslovně uveden v zakladatelském právním jednání.¹³²

Odpověď na druhou položenou otázku není tak jednoznačná, neboť mohou teoreticky nastat situace, jež by předpoklad v § 212 odst. 2 OZ mohly naplnit. V první řadě je však nutné zdůraznit, že volba právnické osoby do funkce člena statutárního orgánu je právo většinového společníka. Bylo přitom opakovaně i soudy akcentováno, že samotný výkon práva většinovým společníkem sám o sobě nepředstavuje jeho zneužití.¹³³ O zneužití práva proto lze v teoretické rovině uvažovat zpravidla v případech, kdy konkrétní volbu právnické osoby budou doprovázet i další změny v zakladatelském právním jednání, jež ve svém důsledku povedou k výraznému omezení práv ostatních společníků, například omezení důvodů, pro které lze právnickou osobou z funkce odvolat.

Nyní se konečně dostáváme k předpokladům skutkové podstaty dle § 212 odst. 2 OZ. Aby byl v posuzovaném případě výkon hlasovacího práva většinovým společníkem považován za zneužívající, musí se setkat tři kumulativní podmínky, a sice: i) existence naléhavého právního zájmu aktivně legitimované osoby ii) zneužití hlasovacího práva většinovým společníkem; a iii) vznik újmy celku takovým zneužitím.

Tím, že se zabýváme situací, kdy je podáván přímo návrh na neplatnost usnesení valné hromady, aktivní věcná legitimace v takovém případě přichází v úvahu jen u osob oprávněných podat takový návrh. Domnívám se přitom, že těmto osobám bude svědčit právní zájem v těch případech, kdy nepřihlédnutí k hlasům většinového společníka bude mít vliv na platnost

¹³¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 6 Cmo 18/2023.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2759/2009.

posuzovaného usnesení.¹³⁴ Naplnění dalších dvou kumulativních podmínek je komplikovanější, proto jim jsou věnovány samostatné body.

3.2.1 Zneužití hlasovacího práva

Ustanovení § 212 odst. 2 OZ představuje *lex specialis* k § 8 OZ a spolu jsou explicitním projevem principu zákazu zneužitá práva.¹³⁵ Podstata tohoto institutu je zamezit situacím, kdy výkon subjektivního práva sice ve formální rovině odpovídá zákonu, nicméně v konkrétní situaci je neakceptovatelný.¹³⁶ Tím, že se zneužití práva posuzuje vždy s ohledem na konkrétní situaci, nelze dát paušální závěr, kdy k němu v probírané situaci dojde, a kdy ne. V našem případě je nicméně položenou výzkumnou otázkou konkretizována situace, kdy o zneužití hlasovacího práva vůbec uvažujeme. Jedná se o situaci, kdy dojde k vadnému vzniku nebo zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby, čímž právnická osoba poruší svou povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře. Většinový společník pak i přes takové porušení povinnosti právnickou osobou zamezí jejímu odvolání.

Použitý pojem „vadný“ je přítom v kontextu tohoto bodu, a tím i celé podkapitoly, trochu zavádějící, obzvláště ve srovnání s podkapitolou 3.1. Nejedná se totiž nutně o vadu, která ve svém důsledku může vést k neplatnosti vzniku a zániku zmocnění. Vadu vzniku a zániku zmocnění zástupce v kontextu zneužití hlasovacího práva většinovým společníkem je nutné vnímat širěji a abstraktněji. Podle Hrabánka¹³⁷ je totiž zneužitím hlasovacího práva hlasování proti zjevnému zájmu korporace, respektive i ostatním společníkům. Podle Šuka¹³⁸ je takové zneužití porušení povinnosti korporátní loajality společníka dle § 212 odst. 1 OZ. Kovaříček¹³⁹ považuje takové zneužití také za porušení korporátní loajality, nicméně výslovně zdůrazňuje, že tuto je vnímat nejen ve vztahu ke kapitálové společnosti jako takové, nýbrž i ve vztahu k ostatním společníkům. Na základě uvedeného můžeme shrnout, že vadou vzniku a zániku

¹³⁴ Shodně HRABÁNEK in PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 285.

¹³⁵ Srov. LAVICKÝ in LAVICKÝ a kol., 2022, s. 59.

¹³⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2022, sp. zn. 21 Cdo 2495/2021.

¹³⁷ HRABÁNEK in PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 284.

¹³⁸ ŠUK in ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, 2020, s. 490.

¹³⁹ KOVAŘÍČEK, K. Místo § 212 odst. 2 ObčZ v českém právním systému a hmotněprávní podmínky jeho aplikace. Právní rozhledy, 2020, č. 5, s. 166.

zmocnění bude zásah do legitimních zájmů kapitálové společnosti a ostatních společníků kapitálové společnosti. Díky tomu vadou mohou být i situace, které jsou v případě přímého přezkumu diskutabilní, například vznik a zánik zmocnění zástupce v rozporu se smlouvou o výkonu funkce.

Současně se nám krystalizuje, že samotným zneužitím hlasovacích práv většinovým společníkem, je aprobece shora popsaného stavu, a to pod podmínkou, že tím dojde k porušení jeho povinnosti korporační loajality. S ohledem na propojení většinového společníka a ovládané právnické osoby je ovšem nutné, aby posouzení porušení korporační loajality zohledňovalo jednání většinového společníka nikoliv výlučně v kontextu hlasování na valné hromadě, ale i v kontextu samotné vady vzniku a zániku zmocnění. Zneužívající jednání většinového společníka totiž zpravidla začne již při ovlivnění právnické osoby v rámci zmocnění zástupce a při hlasování na valné hromadě dojde jen k jeho završení. Při izolovaném posuzování hlasování na valné hromadě by zneužívající motiv nemusel být nutně odhalen.

3.2.2 Újma celku

Požadavek újmy celku je poslední ze tří kumulativních podmínek pro naplnění hypotézy dle § 212 odst. 2 OZ. Tento požadavek velmi úzce souvisí a do značné míry se i překrývá s podmínkou rozebíranou v bodu výše. Posuzuje totiž důsledek zneužití hlasovacího práva většinovým společníkem, respektive intenzitu takového zneužití.

Výklad daného požadavku přitom vzbuzuje řadu otázek. Nahlédneme-li totiž do § 56a ObchZ, který byl inspiračním zdrojem současnému § 212 odst. 2 OZ, požadavek újmy celku v něm zakotven není. Zákonodárce zakotvení daného požadavku patrně nevnímá ani jako důležité, když konstatuje, že nové ustanovení je jen zjednodušením právní úpravy bez narušení jejího obsahu.¹⁴⁰ Odborná veřejnost ani judikatura však tento názor nesdílí a prou se, co vlastně požadavek újmy celku znamená.

¹⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

Komentářová literatura¹⁴¹ dovozuje, že újma celku představuje buďto újmu společnosti jako takové, nebo všem jejím zbývajícím členům. Kovaříček¹⁴², který provedl nejrozsáhlejší analýzu daného institutu, dochází k závěru, že gramatický a systematický výklad napovídá, že musí jít kumulativně o újmu společnosti jako takové a současně i o újmu ostatním společníkům. Je ovšem zapotřebí upozornit, že sám není zastáncem tohoto výkladu a předkládá argumenty, jak jej překonat.¹⁴³ Dále Hurychová¹⁴⁴ připouští, že jazykový výklad vyžaduje vznik újmy společnosti jako takové, nicméně poukazem na princip rovnosti prosazuje názor, že by ochrana měla být dovozována i jen pro konkrétní dotčené společníky. Ačkoliv judikatura v této věci není příliš bohatá, v poměrně nedávné době vykročila směrem, který zastala výše citovaná komentářová literatura, tedy že je potřeba, aby újma vznikla kapitálové společnosti anebo všem ostatním společníkům.¹⁴⁵

Vymezení okruhu nutně poškozených osob nicméně neřeší způsob, jakým se má pojem újmy celku vykládat. Samotná újma je upravena v § 2894 a násl. OZ. Rozlišujeme ji na majetkovou (škoda) a nemajetkovou.¹⁴⁶ V námi probírané situaci přitom přichází v úvahu především vznik nemajetkové újmy. Vznik majetkové újmy bude spíše spojen až se samotným výkonem činnosti zástupce, stěžít si lze představit situaci, kdy by vznikem nebo zánikem zmocnění zástupce vznikla kapitálové společnosti nebo jejím společníkům škoda. Dále se proto zaměřím právě na vznik nemajetkové újmy.

Pojem nemajetkové újmy není v zákoně vysvětlen a ani v teorii nenalezneme jednotnou definici. Odborná veřejnost je jednotná v požadavku, že se jedná o protiklad škody, tedy o újmu, jež není možné vyčíslit v penězích.¹⁴⁷ Nejednotné názory pak spočívají především v povaze zájmu nebo

¹⁴¹ Srov. LASÁK *in* LAVICKÝ a kol., 2022, s. 839, HRABÁNEK *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 284 a implicitně ŠUK *in* ŠTENGLOVÁ, HAVEL, CILEČEK, KUHN, ŠUK, 2020, s. 490.

¹⁴² KOVAŘÍČEK, 2020, s. 168.

¹⁴³ Tamtéž, s. 169.

¹⁴⁴ HURYCHOVÁ, K. Zásada rovného zacházení se všemi akcionáři – k významu ustanovení § 244 odst. 2 ZOK. *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 10, s. 288.

¹⁴⁵ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 8. 2022, sp. zn. 5 Cmo 133/2022.

¹⁴⁶ Např. PAŠEK *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 3002.

¹⁴⁷ Např. PAVELEK, O. Náhrada nemajetkové újmy na zdraví a při usmrcení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 5., HRÁDEK *in* ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. 2.*

práva, do něž je při jejím vzniku zasahováno. Pašek¹⁴⁸ její vznik dovozuje pouze v případě zasažení osobnostních práv. Hrádek¹⁴⁹ zase předpokládá zásah do osobní složky člověka, do osobnostní složky nebo do dalších hodnot, kde zákon umožňuje její náhradu. Bezouška¹⁵⁰ se přiklání k extenzivnějšímu pojetí a za zásah považuje případy, kdy je narušen nemajetkový osobní zájem poškozeného. Extenzivnější výklad zastává i Melzer¹⁵¹, jenž vyžaduje toliko, aby újma způsobovala u poškozeného důvodně nepříjemné pocity. Já se osobně přikláním, k co nejširšímu pojetí pojmu nemajetková újma, který dle shora uvedeného nejlépe vystihuje Bezouška a Melzer. Zastávám přitom názor, že extenzivně je nutné vnímat jak narušení nemajetkového zájmu, tak poškozenou osobu, za kterou považují i právnickou osobu.¹⁵² Jiný výklad by dle mého názoru neodpovídal účelu a smyslu § 2894 odst. 2 OZ, který omezuje toliko odčinění a náhradu nemajetkové újmy na ujednané a v zákoně výslovně uvedené případy, nikoliv vznik újmy jako takové. Dle uvedeného je proto důležité rozlišovat mezi vznikem nemajetkové újmy a oprávněním požadovat její odčinění nebo náhradu. Zatímco její odčinění či náhrada je omezena především na zájmy, jež výše vyzdvihují Pašek a Hrádek, samotný její vznik již nikoliv. Toto rozlišování pak získává na důležitosti především v případech jako je § 212 odst. 2 OZ, kdy zákonodárce sice neumožňuje náhradu újmy, ale pro případ jejího vzniku předpokládá jiné právní následky.

Díky tomuto výkladu pak bude jakýkoliv negativní zásah do zájmů kapitálové společnosti, nebo ostatních jejích společníků, představovat újmu, a tedy v takových případech dojde *stricto sensu* vždy k naplnění požadavku újmy celku. Je zřejmé, že toto není účel probíraného požadavku, ačkoliv by to mohlo odpovídat popisu důvodové zprávy. Při takovém výkladu by totiž došlo k vyprázdnění probíraného požadavku a jeho zákonné zakotvení by bylo nadbytečné.

vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 830, TICHÝ, L., HRÁDEK, J. Deliktní právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 96, nebo BEZOUŠKA *in* HULMÁK a kol., 2014, s. 1498.

¹⁴⁸ PAŠEK *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 3003.

¹⁴⁹ HRÁDEK *in* ŠVESTKA, DVOŘÁK, FIALA a kol., 2021, s. 830.

¹⁵⁰ BEZOUŠKA *in* HULMÁK a kol., 2014, s. 1498.

¹⁵¹ MELZER *in* MELZER, TÉGL a kol., 2018, s. 43.

¹⁵² Shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 23 Cdo 327/2021-II., v němž NS přiznává, že OZ nevylučuje vznik nemajetkové újmy právnické osobě.

Kovaříček¹⁵³ dovozuje, že zakotvení požadavku vzniku újmy celku představuje vůli zákonodárce popsáním ustanovením sankcionovat pouze ty nejzávažnější případy zneužití hlasovacího práva. Implicitně lze příklon k restriktivnímu výkladu spatřovat i u Hrabánka¹⁵⁴, neboť jako demonstrativní příklady vzniku újmy celku popisuje výrazně excesivní jednání většinového společníka.

Osobně jsem také zastáncem restriktivnějšího výkladu pojmu „újma celku“, nicméně ne v té míře, jak výslovně popisuje Kovaříček. Jeho závěry byly navíc v poslední době relativizovány, svůj restriktivní přístup dovozuje z výkladu, že újma celku má představovat kumulativně újmu všem společníkům i kapitálové společnosti, tento výklad však soudy nebyl přijat.¹⁵⁵ Otevírá se proto cesta pro přístup, který požadavek újmy celku vnímá jako požadavek zákonodárce, aby zneužívající jednání sice závažným způsobem zasáhlo chráněné zájmy, nicméně se nemusí jednat výlučně o případy nejzávažnější. Takovým výkladem by se z popisované nepřímé možnosti mohl stát poměrně efektivní nástroj pro přezkum vznik a zániku zmocnění vyvažující zájmy většinového společníka na jedné straně a zájmy kapitálové společnosti a ostatních společníků na straně druhé.

3.3 Shrnutí a úvahy *de lege ferenda*

Předmětem této kapitoly bylo posoudit možnosti přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby se zaměřením na ochranu zájmů kapitálové společnosti. Shora uvedená analýza dochází k závěru, že současná právní úprava nabízí dvě konkrétní možnosti přezkumu, jednu přímou a jednu nepřímou.

Přímá možnost je představována dovoláním se neplatnosti vzniku a zániku zmocnění. Využití této možnosti komplikuje dvojí povaha těchto právních jednání. Na jednu stranu se totiž jedná o právní jednání podle jejich obsahu, tedy například o příkazní smlouvu, odstoupení či výpověď. Na druhou stranu svými důsledky pro kapitálovou společnost, tedy dosazením či odvoláním za ni konečně jednající osoby, představují rozhodnutí v přenesené části působnosti valné hromady, materiálně se nejvíce podobající vyslání člena statutárního orgánu. Explicitní právní

¹⁵³ KOVAŘÍČEK, 2020, s. 170.

¹⁵⁴ HRÁBÁNEK *in* PETROV, VÝTISK, BERAN a kol., 2019, s. 284.

¹⁵⁵ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 8. 2022, sp. zn. 5 Cmo 133/2022.

úprava navíc druhou popsanou povahu, tedy tu která nejvíce zohledňuje právě zájmy kapitálové společnosti, nijak neřeší. Dovolat se neplatnosti těchto právních jednání je tak možné pouze podle obecných ustanovení neplatnosti právních jednání občanského zákoníku chránících primárně právnickou osobu a zástupce jako jejich přímé účastníky. Pro ochranu zájmů kapitálové společnosti je přitom obecná právní úprava nedostatečná, a to jednak z důvodu omezeného okruhu osob oprávněných dovolat se neplatnosti těchto právních jednání, a jednak z omezeného okruhu důvodů, které k jejich neplatnosti vedou.

Díky materiální podobnosti vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby a vyslání člena statutárního orgánu je však popsaný nedostatek ochrany zájmů kapitálové společnosti možné překlenout na základě analogie zákona. Konkrétně na základě analogické aplikace dovolání se neplatnosti vadného vyslání na dovolání se neplatnosti vadného vzniku a zániku zmocnění zástupce, které nic nebrání. Tímto řešením dochází k překlenutí prvního problému obecné právní úpravy, a sice nedostatku aktivní věcné legitimace dotčených osob. Dovolat se neplatnosti budou moci všichni společníci, členové statutárního a kontrolního orgánu a likvidátor. Na druhou stranu takové řešení nemusí nutně vyřešit druhý problém, kterým je omezený okruh důvodů neplatnosti. Ačkoliv soudy budou moci nově posuzovat soulad vzniku a zániku zmocnění zástupce se zakladatelským právním jednáním, stále není vyřešena situace, kdy budou tato právní jednání v rozporu se smlouvou o výkonu funkce. Přitom právě v té budou s největší pravděpodobností upraveny podrobnější podmínky vzniku a zániku zmocnění zástupce. Jako možné řešení se nabízí rozpor se smlouvou o výkonu funkce považovat za rozpor s právními předpisy, neboť se ze strany právnické osoby jedná o porušení zásady *pacta sunt servanda*, která je výslovně zdůrazněna i v zákoně. Je však otázkou, zda se soudy k tomuto extenzivnímu výkladu neplatnosti právních jednání přikloní.

Úskalím popsaného řešení je také omezení analogie zákona v procesním právu. V důsledku této skutečnosti není možné postupovat podle stejných procesních pravidel jako v případě analogicky aplikovaných ustanovení dovolání se neplatnosti usnesení valné hromady, tedy podle zákona o zvláštních řízeních soudních. Aktivně věcně legitimované osoby se proto budou muset neplatnosti dovolat stejným způsobem, jako by podaly návrh podle obecné právní úpravy, tedy podle občanského soudního řádu. To může představovat problém především v proměnlivé věcné příslušnosti soudů.

Další možnost přezkumu, tedy ta nepřímá, představuje odvolání ovládané právnické osoby valnou hromadou z důvodu vadného vzniku nebo zániku zmocnění zástupce, a to navzdory majoritě hlasů většinového společníka. Skládá se ze dvou fází. První fáze je svolání a konání valné hromady. Druhá fáze je řízení o neplatnosti usnesení valné hromady, kdy důvodem neplatnosti je zneužití hlasovacích práv většinovým společníkem.

Komplikací nepřímé možnosti je především její první fáze. Svolání valné hromady může být jednak časově, finančně i administrativně náročné, navíc ale limituje využití této možnosti toliko pro kvalifikované akcionáře. Vedle statutárního orgánu pouze ti totiž mohou za běžných okolností valnou hromadu svolat.

Pozitivum této možnosti může být věcný přezkum vzniku a zániku zmocnění zástupce. Oproti přímé možnosti, kde zákon vyžaduje porušení taxativně stanovených zájmů, nepřímá možnost vyžaduje toliko zneužívající jednání a újmu celku. To proto může rozšířit nepřímý přezkum vad vzniku a zániku zmocnění zástupce i na diskutabilní rozpor se smlouvou o výkonu funkce.

Největší otazník nad představeným nepřímým přezkumem ovšem je, nakolik restriktivní výklad ustanovení § 212 odst. 2 OZ zaujmou soudy. Podle toho se také bude odvíjet praktické využití této možnosti. První soudní kroky přitom napovídají, že nechtějí jít cestou toho nejrestriktivnějšího přístupu, kdy by stíhaly toliko zneužívající jednání s nejzávažnějšími právními důsledky, konkrétní odpověď však ukáže až čas.

Dle shora uvedeného nabízí právní úprava *de lege lata* dvě možnosti přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby chránící zájmy kapitálové společnosti. Ani o jedné ovšem nelze říct, že je pro tento účel plně vyhovující. Je proto nutné přistoupit k níže popsanému legislativnímu řešení.

V důsledku existence první fáze u nepřímé možnosti přezkumu, je vhodnější, aby nově upravený přezkum byl přímý, tedy aby se oprávněné osoby mohly dovolat neplatnosti vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby. Způsobů, jakými tohoto účelu lze dosáhnout, je hned několik. Jako nejvhodnější se mi však jeví, aby nová právní úprava systematicky navazovala na § 46a ZOK upravující institut právnické osoby – člena statutárního orgánu a odkazovala na dovolání se neplatnosti vadného vyslání podle konkrétní formy kapitálové společnosti. Takové řešení považuji za nejsystematičtější a nejhospodárnější. Ostatní řešení by

totiž vyžadovaly zakotvení jednoho ustanovení v rámci hlavy pojednávající o společnosti s ručením omezeným a jednoho v rámci hlavy pojednávající o akciové společnosti, což by mohlo vést k nepřehlednosti a nehospodárnosti textu.

Specifické postavení právnické osoby také vyžaduje i jisté odchylky oproti odkazované právní úpravě. V první řadě mezi osoby, u nichž je žádoucí dovozovat aktivní věcnou legitimaci, vstupuje nová osoba, a sice zástupce, a to zejména v případech zániku zmocnění. Tím, že se důvody neplatnosti odkazované právní úpravy liší od těch v obecné právní úpravě, by mohl být zástupce omezen na právu přezkoumat vznik nebo zánik zmocnění zejména pro rozpor s autonomní právní úpravou kapitálové společnosti. To však není žádoucí, když se jej taková vada bezprostředně dotýká. Tento stav je proto nutné vyřešit rozšířením aktivní věcné legitimize i na něj.

Dále je nutné reagovat na postavení právnické osoby jako člena statutárního orgánu a zohlednit skutečnost, že velká část práv a povinností mezi ní a kapitálovou společností se řídí smlouvou o výkonu funkce. Bude proto nutné rozšířit důvody neplatnosti právě o rozpor s touto smlouvou.

Nelze však zapomínat na vznik a zánik zmocnění jako na právní jednání podle svého obsahu a zachovat jejich ochranu i z tohoto hlediska. Obecná právní úprava totiž, obzvláště při aplikaci restriktivního výkladu, sleduje zpravidla jiné zájmy, konkrétně individuální zájmy právnické osoby a zástupce. Ochranu těmto zájmům přitom nelze odírat jen z toho důvodu, že zasahují i do zájmů kapitálové společnosti. Jako vyhovující pro ochranu všech zájmů proto je, aby vedle navrhované možnosti přezkumu byla ponechána i možnost dovolat se neplatnosti podle § 586 odst. 1 OZ.

Závěrem podotýkám, že ačkoliv se tato kapitola zabývala přezkumem vzniku a zániku zmocnění zástupce toliko v případě ovládané právnické osoby jako člena statutárního orgánu kapitálové společnosti s většinovým společníkem, a nikoliv v případě jakékoliv kapitálové společnosti v jakékoliv volené funkci, považuji za vhodné legislativní změnou zavést přímý přezkum i pro všechny zbylé případy, tedy pro všechny kapitálové společnosti a všechny volené orgány. Navrhované řešení totiž v první řadě chrání autonomní právní úpravu uvnitř kapitálové společnosti, což je zájem, jež je hodno chránit ve všech zmíněných případech, nikoliv jen u ovládané kapitálové společnosti. Skutečnost, že dotčené osoby mohou volit flexibilnější možnost přezkumu, například skrze odvolání právnické osoby na valné hromadě, by popsanou

přímou možnost přezkumu neměla odpírat. Navíc nelze vyloučit situace, kdy ani v takových případech by toto řešení nebylo možné provést, ať již z jakýchkoliv důvodů.

Shrnu-li proto výše uvedené závěry, znění nového ustanovení by mohlo vypadat následovně:

§ 46b [Neplatnost vzniku a zániku zmocnění zástupce právnické osoby]

(1) Na dovolání se neplatnosti vzniku nebo zániku zmocnění zástupce právnické osoby jako člena voleného orgánu kapitálové společnosti (dále jen „vznik nebo zánik zmocnění zástupce právnické osoby“) se ve společnosti s ručením omezeným použije § 194a odst. 3 a v akciové společnosti § 448b odst. 5.

(2) Důvodem neplatnosti vzniku nebo zániku zmocnění zástupce právnické osoby je i jejich rozpor se smlouvou o výkonu funkce.

(3) Právo dovolat se neplatnosti vzniku nebo zániku zmocnění zástupce právnické osoby náleží i zástupci právnické osoby.

(4) Tímto ustanovením není dotčeno právo vznést námitku neplatnosti vzniku nebo zániku zmocnění zástupce právnické osoby podle § 586 odst. 1 občanského zákoníku.

Závěr

V této diplomové práci jsem se zaměřil na dvě opomíjené otázky v rámci institutu právnické osoby – člena statutárního orgánu. Při bádání nad odpovědí na první položenou otázku bylo zkoumáno, zda může zástupce právnické osoby vykonávat svou činnost v pracovněprávním vztahu. Druhá otázka se zaměřila na možnosti přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce právnické osoby v případě, že je volen právnickou osobou ovládanou většinovým společníkem zastoupené kapitálové společnosti, a to se zaměřením na ochranu zájmů kapitálové společnosti.

V případě první otázky jsem došel ke kladné odpovědi. Dovožuji tedy, že pravý souběh u zástupce je přípustný. Pro zodpovězení této otázky jsem se nejprve blíže zabýval možnostmi pravého souběhu u prokuristy a člena statutárního orgánu, svou povahou blízkých institutů. Otázka pravého souběhu prokuristy se pohledem současné právní úpravy zdá být již vyřešena, byť tak nelze soudit definitivně. Veškeré předkládané argumenty, jak judikaturní, tak doktrinální, dovozující nemožnost takového souběhu, jsou totiž neaplikovatelné nebo pozbyly na své aktuálnosti. Ovšem otázka pravého souběhu u člena statutárního orgánu je stále živou. Soudní praxe jej sice stále odmítá, nicméně posunem judikaturního výkladu se dostal do popředí argument neexistence nadřízenosti a podřízenosti jako pojmového znaku závislé práce. Takový argument však na případ zástupce není možné vztáhnout, neboť ten je ve vztahu podřízenosti vůči právnické osobě. O nenaplnění popsaného znaku závislé práce by bylo možno uvažovat jen v kontextu rozšířených povinností zástupce v čele s povinností jednat s péčí řádného hospodáře. Tomu však brání skutečnost, že zástupce má rozšířené povinnosti vůči kapitálové společnosti, ne vůči právnické osobě, s níž je v pracovněprávním vztahu. Tyto povinnosti jsou tak na pracovněprávním vztahu relativně nezávislé. Relativně proto, že jejich nedodržení nemůže právnická osoba na zástupci vymáhat, dokud nedojde k současnému porušení pracovněprávních povinností, zatímco zástupce může porušit pracovněprávní povinnosti, aby tyto rozšířené povinnosti dodržel.

Neméně důležité pro vyřešení první zkoumané otázky bylo dále zjištění, zda je právně možné, aby zástupce v pracovněprávním vztahu mohl odpovídat kapitálové společnosti za jím způsobenou újmu. Současný soudní výklad obecné právní úpravy totiž odmítá možnost, aby zaměstnanec odpovídal třetím osobám za jím způsobenou škodu při plnění pracovních povinností. Ani tato skutečnost však nakonec nestála v cestě kladné odpovědi. Zástupce totiž

odpovídá na základě speciální právní úpravy, a výkladově sporná obecná právní úprava se neaplikuje.

Otázka přímé odpovědnosti zástupce podle obecné právní úpravy je však pro položenou výzkumnou otázku stále aktuální. Současná argumentace obecných soudů odmítající přímou odpovědnost zaměstnance vůči třetím osobám se totiž vydala směrem, na jehož základě by zástupce mohl odpovídat přímo. Vyřešení této otázky je přitom stěžejní pro posouzení regresního vztahu mezi právnickou osobou a zástupcem v případě uhrazení újmy kapitálové společnosti zástupcem. Pakliže by zástupce neodpovídal třetím osobám ani podle obecné právní úpravy, náležel by mu vůči právnické osobě subrogační regres. V případě uhrazení újmy by tedy vstoupil do práv a povinností kapitálové společnosti. V opačném případě by měl pouze obecný následný regres vůči právnické osobě, což by mohlo negativně omezit nepřímou poskytovanou ochranu pracovním právem.

V rámci úvah *de lege ferenda* proto navrhuji řešení, kterým by bylo legislativně ošetřeno, aby zástupce v pracovněprávním vztahu měl v případě úhrady újmy kapitálové společnosti vůči právnické osobě subrogační regres.

Na druhou výzkumnou otázku pak nelze odpovědět jednoduchým „ano“ nebo „ne“ jako v prvním případě. Analýza však ukázala dva základní způsoby přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby. První způsob je přímý a spočívá v možnosti dovolat se neplatnosti těchto právních jednání. Druhý způsob je nepřímý a opírá se o ingerenci valné hromady do vnitřních poměrů společnosti.

Přímá možnosti přezkumu je komplikovaná dvojí povahou vzniku a zániku zmocnění zástupce. Na jednu stranu to jsou právní jednání podle obsahu, na druhou stranu se ovšem materiálně jedná o rozhodnutí v přenesené části působnosti valné hromady podobající se vyslání. Většinový společník totiž může skrze ovládanou právnickou osobu takřka neomezeně dosazovat konečně jednající osobu kapitálové společnosti. Explicitní právní úprava přitom druhou popsanou povahu vzniku a zániku zmocnění zástupce nezohledňuje a dovolání se neplatnosti umožňuje jen podle obecné právní úpravy. Ta je však k ochraně zájmů kapitálové společnosti nedostatečná, a to jednak okruhem oprávněných osob, a jednak jednotlivými důvody neplatnosti.

Popsaný nedostatek je však možné překlenout analogií zákona, kdy se dovolání neplatnosti vzniku a zániku zmocnění zástupce ovládané právnické osoby bude posuzovat podle právní úpravy dovolání se neplatnosti vadného vyslání. Tímto řešením je vyřešena komplikace omezeného okruhu aktivně legitimovaných osob. Stále však neřeší vyhovujícím způsobem okruh konkrétních důvodů neplatnosti, konkrétně nemůže s jistotou říct, zda k neplatnosti povede rozpor vzniku a zániku zmocnění zástupce se smlouvou o výkonu funkce. Komplikace nastává i z pohledu procesního práva, kde je analogie zásadně nepřípustná. Analogicky proto nelze postupovat podle zvláštní úpravy v zákoně o zvláštních řízeních soudních, což může mít negativní dopad především při určování věcné příslušnosti soudů. Věcná příslušnost totiž bude moct náležet okresním i krajským soudům v závislosti na postavení osoby podávající návrh.

Druhý způsob přezkumu je nepřímý a spočívá v odvolání právnické osoby z funkce na valné hromadě z důvodu vadného vzniku nebo zániku zmocnění zástupce navzdory majoritě hlasů náležejících většinovému společníku. Tento postup je dvoufázový. První fáze spočívá ve svolání a konání valné hromady. Druhá fáze je řízení o neplatnosti usnesení valné hromady, kde důvodem neplatnosti je zneužití hlasovacích práv většinovým společníkem ve smyslu § 212 odst. 2 OZ.

Tato možnost přezkumu má jednu výhodu, nevýhodu a jeden otazník. Nevýhoda spočívá v omezené možnosti svolat valnou hromadu, neboť mimo statutární orgán její konání může v běžných situacích iniciovat pouze kvalifikovaný společník. Výhodou pak je, že naplnění hypotézy § 212 odst. 2 OZ se neváže na taxativní zákonné důvody jako v případě přímého přezkumu, proto lze vznik a zánik zmocnění přezkoumávat i z jiných hledisek, například i z hlediska souladu se smlouvou o výkonu funkce. Otazník pak visí nad přístupem soudů k § 212 odst. 2 OZ. Konkrétně zda podle tohoto ustanovení budou sankcionovat pouze ta svými důsledky nejzávažnější případy zneužití hlasovacích práv, nebo při posuzování důsledků budou benevolentnější.

Z popisu obou možností přezkumu je patrné, že ani jedna není pro ochranu zájmů kapitálové společnosti zcela vyhovující, i tento nedostatek je proto nutné překlenout legislativní změnou. Legislativní změnu přitom navrhuji obecnou, tedy ve vztahu k právnické osobě jako členu voleného orgánu kapitálové společnosti obecně. V rámci úvah *de lege ferenda* navrhuji vložení nového ustanovení § 46b ZOK, v němž by byla upravena možnost dovolat se neplatnosti vzniku

a zániku zmocnění zástupce odkazem na dovolání se neplatnosti vadného vyslání. Výslovně by přitom rozšířilo aktivní věcnou legitimaci i na zástupce a důvod věcného přezkumu by zavedlo i pro rozpor se smlouvou o výkonu funkce. Nakonec by respektovalo i vznik a zánik zmocnění jako právních jednání podle obsahu a ponechalo možnost dovolat se neplatnosti podle § 586 odst. 1 OZ.

Seznam použitých zkratek

LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Nález I. ÚS 190/15	Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 190/15
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ nebo občanský soudní řád	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ nebo občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ64 nebo občanský zákoník 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 33/2020 Sb.	Zákon č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony
ZOK nebo zákon o obchodních korporacích	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
ZP nebo zákoník práce	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
ZP65 nebo zákoník práce 1965	Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS nebo zákon o zvláštních řízeních soudních	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BARTOŠÍKOVÁ, M. Několik úvah o prokuře. *Obchodní právo*, 2000, roč. 9, č. 8, s. 3-12.

BĚLINA, M. a kol. *Zákoník práce*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 1084 s. ISBN 978-80-7179-607-7.

BĚLINA, M. Škoda způsobená zaměstnancem a jeho (ne)odpovědnost vůči třetím osobám. *Právní rozhledy*, 2018, č. 13-14, s. 485-487.

BĚLINA, M., DRÁPAL, L. a kol. *Zákoník práce*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 1508 s. ISBN 978-80-7400-759-0.

BĚLINA., M., PICHRT, J. a kol. *Pracovní právo*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 477 s. ISBN 978-80-7400-667-8.

BEZOUŠKA, P., HAVEL, B. „Souběhy stále dokola – soukromoprávní pohled“. *Bulletin Komory daňových poradců České republiky*, 2014, č. 4, s. 43-46.

ČECH, P., FLÍDR, J. Odpovídá zaměstnanec třetí osobě za škodu, kterou jí způsobí při plnění pracovních úkolů? *Rekodifikace & praxe*, 2015, č. 3, s. 15-22.

ČECH, P., ŠUK, P. *Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní)*. Praha: Ivana Hexnerová – BOVA POLYGON, 2016, 376 s. ISBN 978-80-7273-177-0.

DĚDIČ, J., LASÁK, J. Právnícká osoba jako člen orgánu obchodní korporace – vybrané otázky (1. část). *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 11-12, s. 305-311.

DĚDIČ, J., LASÁK, J. Právnícká osoba jako člen orgánu obchodní korporace – vybrané otázky (2. část). *Obchodněprávní revue*, 2014, č. 1, s. 1-5.

FLOREŠ, M. Výkon funkce člena orgánu dceřiné společnosti zaměstnancem mateřské společnosti. *Obchodněprávní revue*, 2019, č. 7-8, s. 186-193.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 9, s. 35-42.

HURYCHOVÁ, K. Zásada rovného zacházení se všemi akcionáři – k významu ustanovení § 244 odst. 2 ZOK. *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 10, s. 285-290.

KOVAŘÍČEK, K. Místo § 212 odst. 2 ObčZ v českém právním systému a hmotněprávní podmínky jeho aplikace. *Právní rozhledy*, 2020, č. 5, s. 162-170.

LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 2628 s. ISBN 978-80-7598-881-2.

LAVICKÝ P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 až 654). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 2292 s. ISBN 978-80-7400-852-8.

MÁLEK, O. (Ne)přípustné soudcovské dotváření práva a souběhy funkcí. Právní rozhledy, 2018, č. 13-14, s. 493-499.

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, 720 s. ISBN 978-80-87576-73-1.

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1.

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, 1728 s. ISBN 978-80-7502-199-1.

ONDREJOVÁ, D. Průvodce uzavíráním smluv. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 544 s. ISBN 978-80-7598-806-5.

OTČENÁŠKOVÁ, J. Postavení prokuristy. Překročení zástupčího oprávnění. Obchodněprávní revue, 2015, č. 1, s. 14-18.

PAVELEK, O. Náhrada nemajetkové újmy na zdraví a při usmrcení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 134 s. ISBN 978-80-7400-785-9.

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3352 s. ISBN 978-80-7400-747-7.

REJCHRTOVÁ, A. Nerespektování nadřazeného postavení zaměstnavatele a jeho zájmů vlivem iniciativy zaměstnance. Iurium Scriptum, 2021, č. 1, s. 18-31.

SVOBODA, K. Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 712 s. ISBN 978-80-7400-733-0.

SZTEFEK, M. Delikttní odpovědnost principálů za pomocníky: srovnávací a právně-ekonomická analýza § 2914 ObčZ. Právní rozhledy, 2017, č. 1, s. 6-13.

ŠTENGLOVÁ, I., DĚDIČ, J., LASÁK, J., PIHERA, V., LÁLA, D., JOSKOVÁ, L. Akciové společnosti. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, 803 s. ISBN 978-80-7400-914-3.

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. Zákon o obchodních korporacích. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1316 s. ISBN 978-80-7400-799-6.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 1624 s. ISBN 978-80-7598-656-6.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 1564 s., ISBN 978-80-7598-955-0.

TICHÝ, L., HRÁDEK, J. Delikttní právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 496 s. ISBN 978-80-7400-625-8.

VALENTOVÁ, K., PROCHÁZKA, J., JANŠOVÁ, M., ODROBINOVÁ, V., BRŮHA, D. a kol. Zákoník práce. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 1210 s. ISBN 978-80-7400-889-4.

VYSOKAJOVÁ, M., KAHLE, B., RANDLOVÁ, N., HŮRKA, P., DOLEŽÍLEK, J. Zákoník práce. Komentář. 4. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 800 s. ISBN 978-80-7478-033-2.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BEZOUŠKA, P., HAVEL, B. Občanský zákoník: Srovnávací komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer k 1. 3. 2021 [cit. 21. 1. 2024]. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/31/1/2>.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN, R., BÁNYAIOVÁ, A. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek V, (§ 1721-2520). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, stav k 1. 7. 2021 [cit. 21. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11409/1/2>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů.

4. Seznam použité judikatury

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 4. 1993, sp. zn. 6 Cdo 108/92.

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 1994, sp. zn. III. ÚS 65/93.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 12. 1998, sp. zn. 7 Cmo 253/98.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 102/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1269/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 21 Cdo 525/2005.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. I. ÚS 318/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4467/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009.

Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 5. 2010, č. j. 5 Cmo 325/2009-328.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2759/2009.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4658/2010.

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 2264/13.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2569/2015.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 190/15.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. 32 Cdo 2422/2015.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 1866/2016.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 4831/2017.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2019, sp. zn. 21 Cdo 2972/2018.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. 7. 2019, sp. zn. 5 Cmo 60/2019.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 8. 2019, sp. zn. 14 Cmo 200/2019.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2019, sp. zn. 27 Cdo 787/2018.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. 27 Cdo 4482/2018-II.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 31 ICdo 36/2020.

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 2. 2021, č. j. 63 Ad 2/2020-52.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2021, sp. zn. 25 Cdo 1029/2021.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sp. zn. 23 Cdo 327/2021-II.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2022, sp. zn. 21 Cdo 2495/2021.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1311/2022.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 8. 2022, sp. zn. 5 Cmo 133/2022.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2022, sp. zn. 25 Cdo 1319/2022.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2023, sp. zn. 27 Cdo 1915/2022.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 6 Cmo 18/2023.

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, č. 89/2012 Dz.

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), č. 90/2012 Dz.

Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020 Dz.

Důvodová zpráva k zákonu č. 416/2022 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s využíváním digitálních nástrojů a postupů v právu obchodních společností a fungováním veřejných rejstříků, č. 416/2022 Dz.

SAILER, P. Prokura jako druh zastoupení v obchodních vztazích. Praha, 2011, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce doc. JUDr. Stanislav Plíva, CSc., 64 s.

Právnícká osoba jako člen statutárního orgánu kapitálové společnosti

Abstrakt

Tato diplomová práce je zaměřena na dvě vybrané otázky spojené s institutem právnické osoby jako člena statutárního orgánu kapitálové společnosti. Nejprve zkoumá, zda zástupce, kterého právnická osoba musí obligatorně zmocnit k zastupování v orgánu, může svou činnost vykonávat v pracovněprávním vztahu. Dále práce zkoumá možnosti přezkumu vzniku a zániku zmocnění zástupce právnické osoby v případě, že je ovládaná většinovým společníkem zastoupené kapitálové společnosti, a to se zaměřením na ochranu zájmů kapitálové společnosti.

Obsahově je práce rozdělena na tři kapitoly, jež se dále dle potřeby člení na příslušné podkapitoly a body. V první kapitole přitom dochází ke stručnému a věcnému představení dvou základních pojmů, a sice právnické osoby jako člena statutárního orgánu a jejího zástupce.

Druhá kapitola se celá věnuje první položené otázce. Nejprve se zabývá argumenty, jež jsou vznášeny proti pravému souběhu u prokuristy a člena statutárního orgánu. Poté se věnuje problematice přímé odpovědnosti zástupce v pracovněprávním vztahu vůči kapitálové společnosti. A dále ve stručnosti představuje pohled soudů na otázku členství zaměstnanců mateřské společnosti ve volených orgánech dceřiných společností. Na závěr dochází ke shrnutí jednotlivých poznatků.

Třetí kapitola se zabývá druhou položenou otázkou. Nejprve se zaměřuje na možnost dovolat se neplatnosti vzniku a zániku zmocnění zástupce. Dále se věnuje možnosti menšinových společníků odvolat právnickou osobu z funkce z důvodu vadného vzniku a zániku zmocnění zástupce. Nakonec opět dochází ke shrnutí jednotlivých poznatků.

Klíčová slova: právnická osoba, člen statutárního orgánu, kapitálová společnost

Juridical person as a member of governing body of limited company

Abstract

This diploma thesis focuses on two selected issues related to the institution of a juridical person as a member of governing body of limited company. At first, it examines whether a representative, whom a juridical person must obligatorily authorise to represent him in the body, can perform his activity in a labour relationship. Next, the thesis examines the possibilities of reviewing the creation and termination of the authorisation of the representative by a juridical person, in case it is controlled by the majority shareholder of the represented limited company, with a focus on the protection of the interests of the limited company.

The content of the thesis is divided into three chapters, which are further subdivided into relevant subchapters and points as appropriate. In the first chapter, two fundamental terms are briefly and factually introduced, namely the juridical person as a member of the governing body and its representative.

The second chapter is devoted entirely to the first question. It first examines the arguments raised against the true concurrence of procurator and a member of a governing body. It then turns to the issue of the direct liability of a representative in a labour relationship towards limited company. And then it briefly presents the courts' view on the question of the membership of employees of the parent company in the elected bodies of subsidiaries. It concludes with a summary of the individual observations.

The third chapter deals with the second question posed. First, it focuses on the possibility of invoking the invalidity of the creation and termination of an authorization of the representative. Next, it focuses on the possibility for minority shareholders to remove a juristic person from the body on the grounds of defective creation and termination of an authorization of the representative. Finally, the individual observations are again summarised.

Klíčová slova: juridical person, member of governing body, limited company